Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 18 września 2025 r.[1]

Sprawy połączone C-188/24 i C-190/24

WebGroup Czech Republic, a.s.,
NKL Associates s.r.o.
przeciwko
Ministre de la Culture,
Premier ministre (C-188/24),
przy udziale:
Osez le féminisme!,
Le mouvement du Nid,
Les effronté-E-S
oraz
Coyote System
przeciwko
Ministre de l'Intérieur et des Outre-mer,
Premier ministre (C-190/24)

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Conseil d'État (radę stanu, Francja)]

Odesłanie prejudycjalne – Handel elektroniczny – Dyrektywa 2000/31/WE – Usługi społeczeństwa informacyjnego – Dziedzina podlegająca koordynacji – Przepisy prawa karnego zakazujące w sposób ogólny dostarczania treści pornograficznych małoletnim – Zakaz retransmisji informacji dostarczonych przez użytkowników

I. Wprowadzenie

1. W przedstawionych w niniejszych sprawach wnioskach o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o wyjaśnienie, w jaki sposób umożliwić państwu członkowskiemu, dla którego przeznaczona jest usługa społeczeństwa informacyjnego, zastosowanie do podmiotu świadczącego tę usługę, mającego siedzibę w innym państwie członkowskim, środków krajowych należących do porządku prawnego tego pierwszego państwa członkowskiego.

[1] Język oryginału: francuski.

II. Ramy prawne

A. Prawo Unii

1. Dyrektywa 2000/31/WE

2. Artykuł 1 dyrektywy 2000/31/WE[2], zatytułowany „Cel i zakres", stanowi w ust. 2 i 5:

„2. Niniejsza dyrektywa zbliża, w zakresie potrzebnym do osiągnięcia celu określonego w ust. 1, niektóre przepisy krajowe w sprawie usług społeczeństwa informacyjnego odnoszące się do rynku wewnętrznego, siedzib usługodawców, informacji handlowych, umów zawieranych drogą elektroniczną, odpowiedzialności pośredników, kodeksów postępowania, pozasądowych dróg rozstrzygania sporów, dochodzenia praw przed sądem oraz współpracy między państwami członkowskimi.

[…]

5. Niniejsza dyrektywa nie ma zastosowania do:

a) dziedziny podatków;

b) zagadnień odnoszących się do usług społeczeństwa informacyjnego objętych dyrektywami 95/46/WE[3] oraz 97/66/WE[4];

c) zagadnień odnoszących się do umów lub praktyk regulowanych prawem ochrony konkurencji;

d) następujących rodzajów działalności w zakresie usług społeczeństwa informacyjnego:

– działalności notariuszy lub zawodów równorzędnych w zakresie, w jakim wiążą się one z bezpośrednim i szczególnym udziałem w wykonywaniu władzy publicznej,

– reprezentowaniu klienta oraz obrony jego interesów przed sądami,

– gier hazardowych wiążących się z ustalaniem stawek mających wartość pieniężną w grach losowych, łącznie z loteriami i zakładami wzajemnymi".

3. Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Definicje", stanowi w lit. h), że do celów tej dyrektywy:

„»dziedzina podlegająca koordynacji« [oznacza]: wymagania ustanowione w systemach prawnych państw członkowskich mające zastosowanie do podmiotów świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego lub do usług społeczeństwa informacyjnego, niezależnie od tego, czy mają charakter ogólny, czy zostały przewidziane szczególnie dla nich;

2 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (Dz.U. 2000, L 178, s. 1).

3 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz.U. 1995, L 281, s. 31).

4 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 grudnia 1997 r. dotycząca przetwarzania danych osobowych oraz ochrony prywatności w sektorze telekomunikacyjnym (Dz.U. 1997, L 24, s. 1).

[(i)] koordynowana dziedzina dotyczy wymagań, które muszą być spełnione przez usługodawcę w związku z:

– podjęciem działalności usługowej społeczeństwa informacyjnego, takich jak wymagania dotyczące kwalifikacji, zezwoleń lub zgłaszania,

– prowadzenia działalności polegającej na świadczeniu usług społeczeństwa informacyjnego, takich jak wymagania dotyczące zachowania usługodawcy, wymagania dotyczące jakości lub zawartoś[ci] usługi, łącznie z mającymi zastosowanie do reklamy i umów, lub wymagania dotyczące odpowiedzialności usługodawcy;

[(ii)] koordynowana dziedzina nie obejmuje takich wymagań jak:

– wymagania mające zastosowanie do towarów jako takich,

– wymagania mające zastosowanie do dostawy towarów,

– wymagania mające zastosowanie do usług, które nie są świadczone drogą elektroniczną".

4. Artykuł 3 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Rynek wewnętrzny", stanowi:

„1. Każde państwo członkowskie zapewnia, aby usługi społeczeństwa informacyjnego świadczone przez usługodawcę mającego siedzibę na jego terytorium były zgodne z przepisami krajowymi stosowanymi w tym państwie członkowskim i wchodzącymi w zakres koordynowanej dziedziny.

2. Państwa członkowskie nie mogą z powodów wchodzących w zakres koordynowanej dziedziny ograniczać swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego pochodzących z innego państwa członkowskiego.

3. Ustępy 1 i 2 nie mają zastosowania do dziedzin określonych w załączniku.

4. Państwa członkowskie mogą podejmować środki mające na celu odstąpienie od ust. 2 w odniesieniu do określonej usługi społeczeństwa informacyjnego, jeżeli spełnione są następujące warunki:

a) środki są:

[(i)] konieczne z jednego z następujących powodów:

– porządek publiczny, w szczególności zapobieganie przestępstwom], dochodzenie, wykrywanie oraz ściganie przestępstw, wraz z ochroną małoletnich oraz walką z podżeganiem do nienawiści z powodów rasowych, seksualnych, religijnych oraz narodowościowych, a także z naruszeniem godności człowieka dotyczącymi osób fizycznych,

[…]

[(ii)] podejmowane przeciw określonej usłudze społeczeństwa informacyjnego, która narusza cele określone w [(i)] lub która faktycznie i poważnie grozi naruszeniem tych celów;

[(iii)] proporcjonalne do tych celów;

b) państwo członkowskie przed podjęciem takich środków oraz bez uszczerbku dla postępowania sądowego, łącznie ze wstępną procedurą sądową oraz czynnościami przeprowadzonymi w postępowaniu przygotowawczym:

– zwróciło się do państwa członkowskiego określonego w ust. 1, aby podjęło środki, a państwo to ich nie podjęło lub były one niewystarczające,

– powiadomiło Komisję i państwo członkowskie określone w ust. 1 o zamiarze podjęcia takich środków.

5. Państwa członkowskie mogą w nagłym przypadku odstąpić od warunków ustanowionych w ust. 4 lit. b). W takim przypadku powiadamia się w możliwie najkrótszym terminie Komisję i państwo członkowskie określone w ust. 1 o podjętych środkach, wskazując powody, z których państwo członkowskie wnosi, że zachodzi taki nagły przypadek.

[…]".

5. Artykuły 12–14 tej dyrektywy, które znajdują się w sekcji 4, zatytułowanej „Odpowiedzialność usługodawców będących pośrednikami", rozdziału II, zatytułowanego „Zasady", dotyczą dostawców usług społeczeństwa informacyjnego prowadzących działalność polegającą, odpowiednio, na zwykłym przekazie, na formie przechowania zwanej „cachingiem" lub na hostingu. Przepisy te określają również warunki, na jakich tacy usługodawcy są zwolnieni z odpowiedzialności za informacje pochodzące od użytkowników świadczonych przez nich usług.

6. W szczególności art. 14 dyrektywy 2000/31, zatytułowany „Hosting", stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, żeby w przypadku świadczenia usługi społeczeństwa informacyjnego polegającej na przechowywaniu informacji przekazanych przez usługobiorcę usługodawca nie był odpowiedzialny za informacje przechowywane na żądanie usługobiorcy, pod warunkiem że:

a) usługodawca nie ma wiarygodnych wiadomości o bezprawnym charakterze działalności lub informacji, a w odniesieniu do roszczeń odszkodowawczych – nie wie o stanie faktycznym lub okolicznościach, które w sposób oczywisty świadczą o tej bezprawności; lub

lub

b) usługodawca podejmuje niezwłocznie odpowiednie działania w celu usunięcia lub uniemożliwienia dostępu do informacji, gdy uzyska takie wiadomości lub zostanie o nich powiadomiony.

2. Ustęp 1 nie ma zastosowania, jeżeli usługobiorca działa z upoważnienia albo pod kontrolą usługodawcy.

3. Niniejszy artykuł nie ma wpływu na możliwość wymagania od usługodawcy przez sądy lub organy administracyjne, zgodnie z systemem prawnym państw członkowskich, żeby przerwał on naruszenia prawa lub im zapobiegł oraz nie ma wpływu na możliwość ustanowienia procedur

regulujących usuwanie lub uniemożliwianie dostępu do tych informacji przez państwa członkowskie”.

7. Artykuł 15 tej dyrektywy, zatytułowany „Brak ogólnego obowiązku w zakresie nadzoru”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie nie nakładają na usługodawców świadczących usługi określone w art. 12, 13 i 14 ogólnego obowiązku nadzorowania informacji, które przekazują lub przechowują ani ogólnego obowiązku aktywnego poszukiwania faktów i okoliczności wskazujących na bezprawną działalność.

2. Państwa członkowskie mogą ustanowić w stosunku do usługodawców świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego obowiązek niezwłocznego powiadamiania właściwych władz publicznych o rzekomych bezprawnych działaniach podjętych przez ich usługobiorców lub przez nich przekazanych informacjach lub obowiązek przekazywania właściwym władzom, na ich żądanie, informacji pozwalających na ustalenie tożsamości ich usługobiorców, z którymi mają umowy o przechowywanie”.

2. Dyrektywa 2010/13/UE

8. Artykuł 28b dyrektywy 2010/13/UE[5] stanowi:

„1. Bez uszczerbku dla art. 12–15 [dyrektywy 2000/31] państwa członkowskie zapewniają, by dostawcy platformy udostępniania wideo podlegający ich jurysdykcji stosowali odpowiednie środki w celu ochrony:

a) małoletnich przed audycjami, wideo stworzonymi przez użytkownika oraz handlowymi przekazami audiowizualnymi, które mogą zaszkodzić ich rozwojowi fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu – zgodnie z art. 6a ust. 1;

[…]

3. Do celów ust. 1 i 2 odpowiedniość środków ustala się uwzględniając charakter danej treści, szkodę, jaką może ona wyrządzić, cechy kategorii osób podlegających ochronie, jak również zagrożone prawa i uzasadnione interesy, w tym prawa i interesy dostawców platform udostępniania wideo oraz użytkowników, którzy stworzyli lub umieścili treści na takich platformach, a także ogólny interes publiczny.

Państwa członkowskie zapewniają, aby wszyscy dostawcy platformy udostępniania wideo w swojej jurysdykcji stosowali tego rodzaju środki. Środki te muszą być wykonalne i proporcjonalne uwzględniając wielkość usługi platformy udostępniania wideo oraz charakter świadczonej usługi. Środki te nie prowadzą do kontroli ex ante ani do filtrowania treści przy ich zamieszczaniu na platformie, jeżeli jest to niezgodne z art. 15 [dyrektywy 2000/31]. Do celów ochrony małoletnich, o której mowa w ust. 1 lit. a) niniejszego artykułu, najbardziej szkodliwe treści podlegają najsurowszym środkom kontroli dostępu.

[5] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) (Dz.U. 2010, L 95, s. 1), zmieniona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1808 z dnia 14 listopada 2018 r. (Dz.U. 2018, L 303, s. 69).

Środki te obejmują odpowiednio:

a) uwzględnienie i stosowanie w regulaminie usług platformy udostępniania wideo wymogów, o których mowa w ust. 1;

[…]

f) stworzenie i obsługę systemów weryfikacji wieku użytkowników platformy udostępniania wideo w odniesieniu do treści, które mogą zaszkodzić fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich;

[…]

h) zapewnienie systemów kontroli rodzicielskiej, podlegających kontroli użytkownika końcowego, w odniesieniu do treści, które mogą zaszkodzić fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich;

i) stworzenie i obsługę przejrzystych, łatwych w użyciu i skutecznych procedur przyjmowania i rozpatrywania skarg użytkowników skierowanych do dostawcy platformy udostępniania wideo w odniesieniu do wdrażania środków, o których mowa w lit. d)–h);

[…]

4. Do celów wdrażania środków, o których mowa w ust. 1 i 3 niniejszego artykułu, państwa członkowskie zachęcają do stosowania współregulacji przewidzianej w art. 4a ust. 1.

5. Państwa członkowskie ustanawiają niezbędne mechanizmy oceny odpowiedniości środków, o których mowa w ust. 3, stosowanych przez dostawców platformy udostępniania wideo. Państwa członkowskie powierzają ocenę tych środków krajowym władzom lub organom regulacyjnym.

6. Państwa członkowskie mogą objąć dostawców platformy udostępniania wideo środkami bardziej szczegółowymi lub surowszymi niż środki, o których mowa w ust. 3 niniejszego artykułu. Przyjmując takie środki, państwa członkowskie przestrzegają wymogów określonych we właściwym prawie unijnym, takich jak wymogi określone w art. 12–15 [dyrektywy 2000/31] lub art. 25 dyrektywy 2011/93/UE[6].

[…]”.

[6] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW (Dz.U. 2011, L 335, s. 1).

B. Prawo francuskie

1. Sprawa C-188/24

9. Artykuł 227-24 code pénal (francuskiego kodeksu karnego, zwanego dalej „kodeksem karnym") stanowi:

„Tworzenie, transport, rozpowszechnianie za pomocą dowolnego środka i niezależnie od nośnika treści ukazujących przemoc, nawołujących do aktów o charakterze terrorystycznym, zawierających pornografię, włączając w to obrazy pornograficzne z udziałem jednego lub większej liczby zwierząt, lub mogących prowadzić do ciężkiego naruszenia godności człowieka lub zachęcać małoletnich do udziału w grach narażających ich na fizyczne niebezpieczeństwo, albo sprzedaż takich treści podlega karze trzech lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 75 000 EUR, jeżeli osoby małoletnie mogą uzyskać wgląd do tych treści lub zapoznać się z nimi.

W przypadku gdy przestępstwa, o których mowa w niniejszym artykule, zostały popełnione za pośrednictwem prasy drukowanej lub audiowizualnej lub za pośrednictwem publicznego przekazu online, w odniesieniu do określenia osób odpowiedzialnych stosuje się przepisy szczególne ustaw regulujących te dziedziny.

Przestępstwa, o których mowa w niniejszym artykule, uważa się za popełnione również wtedy, gdy dostęp małoletniego do treści, o których mowa w akapicie pierwszym, zostaje mu umożliwiony poprzez samo złożenie przezeń oświadczenia wskazującego, że ukończył on 18 lat".

10. Artykuł 23 loi n° 2020-936, du 30 juillet 2020, visant à protéger les victimes de violences conjugales[7] (ustawy nr 2020-936 z dnia 30 lipca 2020 r. o ochronie ofiar przemocy domowej, zwanej dalej „ustawą z dnia 30 lipca 2020 r.") stanowi[8]:

„W przypadku gdy prezes Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique (organu regulacyjnego ds. komunikacji audiowizualnej i cyfrowej, Francja, zwanego dalej »ARCOM«) stwierdzi, że osoba, która prowadzi działalność wydawcy usługi udostępniania treści online, umożliwia małoletnim dostęp do treści pornograficznych z naruszeniem art. 227-24 kodeksu karnego, kieruje on do tej osoby […] wezwanie do zaniechania naruszenia i do zastosowania wszelkich środków w celu uniemożliwienia małoletnim dostępu do nielegalnych treści. […]

Po upływie [terminu 15 dni], w wypadku niezastosowania się do wezwana do zaniechania naruszenia […] i jeżeli dane treści są nadal dostępne dla małoletnich, prezes [ARCOM] może zwrócić się do prezesa tribunal judiciaire de Paris (sądu powszechnego I instancji w Paryżu, Francja) o nakazanie [zablokowania dostępu do tej usługi i możliwości odnalezienia jej poprzez wyszukiwarkę lub katalog]".

11. Warunki stosowania art. 23 tej ustawy sprecyzowano w décret n° 2021-1306, du 7 octobre 2021, relatif aux modalités de mise en œuvre des mesures visant à protéger les mineurs contre l'accès à des sites diffusant un contenu pornographique[9] (dekrecie nr 2021-1306 z dnia 7 października 2021 r. w sprawie zasad wdrażania środków mających na celu ochronę

7 JORF nr 187 z dnia 31 lipca 2020 r.

8 Treść tego przepisu została przedstawiona jedynie częściowo we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

9 JORF nr 235 z dnia 8 października 2021 r.

małoletnich przed dostępem do stron udostępniających treści pornograficzne, zwanym dalej „dekretem z dnia 7 października 2021 r.”). Zgodnie z art. 3 tego dekretu „[w] celu dokonania oceny […], czy osoba, której działalność polega na świadczeniu usługi internetowej komunikacji publicznej, umożliwia małoletnim dostęp do treści pornograficznych […], prezes conseil supérieur de l’audiovisuel (najwyższej rady ds. audiowizualnych) bierze pod uwagę poziom niezawodności procesu technologicznego wdrożonego przez tę osobę w celu upewnienia się, że użytkownicy chcący uzyskać dostęp do tej usługi są pełnoletni”.

2. Sprawa C-190/24

12. Artykuł L. 130-11 code de la route (francuskiego kodeksu drogowego, zwanego dalej „kodeksem drogowym”) stanowi:

„I. – W przypadku gdy na drodze otwartej lub zamkniętej dla ruchu publicznego przeprowadzana jest kontrola drogowa obejmująca przechwytywanie pojazdów i mająca na celu albo przeprowadzenie czynności przewidzianych w art. L. 234-9 lub L. 235-2 niniejszego kodeksu, lub w art. 78-2-2 lub 78-2-4 kodeksu postępowania karnego, albo sprawdzenie, czy kierowcy lub pasażerowie nie są poszukiwani przez organy sądowe w związku z przestępstwami lub czynami niedozwolonymi zagrożonymi karą co najmniej trzech lat pozbawienia wolności lub czy nie są oni wpisani do rejestru, o którym mowa w art. 230-19 tego kodeksu, ze względu na zagrożenie, jakie stanowią dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa publicznego, lub ze względu na fakt, że są przedmiotem decyzji o przymusowym umieszczeniu w zakładzie psychiatrycznym lub uciekli z takiego zakładu, organ administracyjny może zakazać każdemu podmiotowi świadczącemu elektroniczne usługi pomocy w kierowaniu pojazdami lub nawigacji geolokalizacyjnej retransmitowania za pośrednictwem takich usług wszelkich komunikatów lub informacji nadawanych przez użytkowników owej usługi, jeżeli taka retransmisja może umożliwić innym użytkownikom uchylenie się od kontroli.

Zakaz retransmitowania, o którym mowa w akapicie pierwszym niniejszego ust. I, polega na obowiązku ukrycia przez każdy podmiot świadczący elektroniczną usługę pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej, w odniesieniu do wszystkich dróg lub odcinków dróg wskazanych przez właściwy organ, wszystkich komunikatów i informacji, które zazwyczaj retransmituje on użytkownikom w normalnym trybie funkcjonowania usługi. Czas trwania tego zakazu nie może przekraczać dwóch godzin, jeżeli kontrola drogowa dotyczy czynności przewidzianej w art. L. 234-9 lub L. 235-2 niniejszego kodeksu, lub 12 godzin, jeżeli dotyczy ona innej czynności, o której mowa w akapicie pierwszym niniejszego ust. I. Droga lub odcinki dróg, których to dotyczy, nie mogą wykraczać poza promień 10 km od punktu kontroli drogowej, jeżeli znajduje się on poza aglomeracją, i poza 2 km od punktu kontroli drogowej, gdy znajduje się on w obrębie aglomeracji.

[…]”.

13. Artykuł L. 130-12 tego kodeksu przewiduje, że naruszenie zakazu transmitowania przewidzianego w art. L. 130-11 tego kodeksu podlega karze dwóch lat pozbawienia wolności i karze grzywny w wysokości 30 000 EUR.

14. Décret nº 2021-468, du 19 avril 2021, portant application de l'article L. 130-11 du code de la route [10] (dekret nr 2021-468 z dnia 19 kwietnia 2021 r. w sprawie stosowania art. L. 130-11 kodeksu drogowego, zwany dalej „dekretem z dnia 19 kwietnia 2021 r.") określa zasady wykonania tego artykułu. Na mocy art. 1 tego dekretu wprowadzono art. R. 130-12 tego kodeksu, który przewiduje w szczególności, że „[d]ecyzja o zakazie retransmitowania określa objęte tym zakazem drogi lub części dróg oraz datę i godziny rozpoczęcia i wygaśnięcia tego zakazu" oraz że „[i]nformacje dotyczące zakazu retransmitowania, z wyłączeniem wszelkich informacji dotyczących przyczyn danej kontroli drogowej, są przekazywane podmiotom świadczącym elektroniczną usługę pomocy w kierowaniu pojazdami lub nawigacji przy użyciu systemu informacyjnego […]".

III. Postępowania główne i pytania prejudycjalne

A. Sprawa C-188/24

15. Skarżące w postępowaniu głównym, spółki WebGroup Czech Republic i NKL Associates s.r.o., z siedzibą w Pradze (Republika Czeska), prowadzą strony internetowe o charakterze pornograficznym. Prezes ARCOM skierował do nich wezwanie na podstawie art. 227-24 kodeksu karnego i art. 22 ustawy z dnia 30 lipca 2020 r. [11]

16. Co się tyczy art. 227-24 kodeksu karnego, zakazuje on każdej osobie rozpowszechniania treści o charakterze pornograficznym, do których wgląd może uzyskać małoletni. Co się tyczy art. 22 ustawy z dnia 30 lipca 2020 r., wyjaśniono w nim, że przestępstwo to uważa się za popełnione „również wtedy, gdy dostęp małoletniego do treści [o których mowa] zostaje mu umożliwiony poprzez samo złożenie przezeń oświadczenia wskazującego, że ukończył on 18 lat". Ponadto art. 23 tej ustawy – którego warunki stosowania zostały określone w dekrecie z dnia 7 października 2021 r. – przyznał prezesowi ARCOM uprawnienie do wystosowania wezwania do usunięcia uchybienia wobec osoby, która nie przestrzega tego zakazu.

17. Skarżące w postępowaniu głównym zaskarżyły te wezwania do usunięcia uchybienia przed tribunal judiciaire de Paris (sądem powszechnym I instancji w Paryżu, Francja) [12] i jednocześnie wniosły do Conseil d'État (rady stanu, Francja) w pierwszej i ostatniej instancji skargę o stwierdzenie nieważności przepisów dekretu z dnia 7 października 2021 r. Na poparcie swojej skargi powołały się one w szczególności na naruszenie prawa Unii. Ten sam argument został podniesiony jako zarzut wobec przepisów ustawy z dnia 30 lipca 2020 r. Obie skargi zostały połączone do celów wydania orzeczenia przez ten sąd.

18. W swoich skargach skarżące w postępowaniu głównym utrzymują w szczególności, że cele dyrektywy 2000/31 zostały naruszone, ponieważ przepisy dekretu z dnia 7 października 2021 r. nakładają środki o charakterze generalnym i abstrakcyjnym dotyczące określonej kategorii usług społeczeństwa informacyjnego opisanej w sposób ogólny i mające zastosowanie do każdego podmiotu świadczącego usługi należące do tej kategorii.

10 JORF nr 93 z dnia 20 kwietnia 2021 r.

11 Informacje te pochodzą z wniosków sprawozdawcy publicznego Conseil d'État (rady stanu) w sprawach w postępowaniach głównych, które są dostępne na stronie internetowej tego sądu: https://www.conseil-etat.fr/fr/arianeweb/CRP/conclusion/2024-03-06/453763?download_pdf.

12 Z uwag na piśmie przedstawionych przez Komisję wynika, że sąd ten zawiesił postępowanie do czasu zakończenia postępowania przed sądem odsyłającym.

19. Ze względu na przedmiot i charakter sporu do udziału w postępowaniu głównym w charakterze interwenientów dopuszczono kilka stowarzyszeń, w szczególności „Les effronté-E-S", które twierdzi, że zarzuty podniesione przez skarżące w postępowaniu głównym są bezzasadne.

20. W tych okolicznościach Conseil d'État (rada stanu) postanowiła zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Po pierwsze, czy przepisy należące do prawa karnego, w szczególności przepisy generalne i abstrakcyjne, które kwalifikują określone czyny jako przestępstwa podlegające ściganiu, należy uznać za należące do »dziedziny podlegającej koordynacji« w [dyrektywie 2000/31], jeżeli mogą one mieć zastosowanie zarówno do zachowania usługodawcy świadczącego usługi społeczeństwa informacyjnego, jak i do zachowania każdej innej osoby fizycznej lub prawnej, czy też należy uznać – zważywszy, że dyrektywa ma jedynie na celu harmonizację niektórych aspektów prawnych tych usług, że nie harmonizuje ona dziedziny prawa karnego jako takiego i że ustanawia ona jedynie wymogi dotyczące tych usług – iż takie przepisy karne nie mogą być postrzegane jako wymogi mające zastosowanie do dostępu oraz wykonywania działalności w zakresie usług społeczeństwa informacyjnego należących do »dziedziny podlegającej koordynacji« w rzeczonej dyrektywie? W szczególności czy przepisy karne, których celem jest ochrona małoletnich, wchodzą w zakres tej »dziedziny podlegającej koordynacji«?

2) Czy nałożenie na wydawców usług udostępniania treści online obowiązku wdrożenia rozwiązań mających na celu uniemożliwienie małoletnim dostępu do rozpowszechnianych przez nich treści pornograficznych należy uznać za działanie należące do »dziedziny podlegającej koordynacji« w [dyrektywie 2000/31], która harmonizuje jedynie niektóre aspekty prawne wskazanych usług, zważywszy, że obowiązek ten dotyczy, co prawda, wykonywania działalności polegającej na świadczeniu usługi społeczeństwa informacyjnego w zakresie, w jakim odnosi się on do działań usługodawcy, jakości lub treści usługi, ale nie dotyczy on jednak siedziby usługodawców, informacji handlowych, umów zawieranych drogą elektroniczną, odpowiedzialności pośredników, kodeksów postępowania, pozasądowych dróg rozstrzygania sporów ani dochodzenia praw przed sądem oraz współpracy między państwami członkowskimi, a zatem nie dotyczy on żadnej z kwestii regulowanych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdziale II [tej] dyrektywy?

3) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na poprzednie pytania, w jaki sposób należy pogodzić wymogi wynikające z [dyrektywy 2000/31] z wymogami wynikającymi z ochrony praw podstawowych w Unii Europejskiej, w szczególności ochrony godności ludzkiej i najlepszego interesu dziecka zagwarantowanymi w art. 1 i 24 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej [zwanej dalej »Kartą«] oraz w art. 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności[13], w sytuacji gdy samo przyjęcie indywidualnych środków w odniesieniu do danej usługi wydaje się nie zapewniać skutecznej ochrony tych praw? Czy istnieje ogólna zasada prawa [Unii], która zezwala państwom członkowskim na przyjmowanie, w szczególności w nagłych przypadkach, środków – także wtedy, gdy są one generalne i abstrakcyjne w stosunku do określonej kategorii usługodawców – jakich wymaga ochrona małoletnich przed naruszeniami ich godności i integralności, poprzez odstąpienie w razie konieczności od ustanowionej w tej dyrektywie zasady podlegania usługodawców objętych [dyrektywą 2000/31] regulacjom prawnym państwa ich pochodzenia?".

13 Podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej „EKPC").

B. Sprawa C-190/24

21. Spółka Coyote System, z siedzibą we Francji, świadczy usługę, którą w prawie francuskim kwalifikuje się jako „elektroniczną usługę pomocy w kierowaniu pojazdami lub nawigacji geolokalizacyjnej", o której mowa w art. L. 130-11 kodeksu drogowego.

22. Przepis ten umożliwia właściwemu organowi administracyjnemu zakazanie podmiotom świadczącym tego rodzaju usługi retransmitowania, przez ograniczony okres i na ograniczonym obszarze geograficznym, komunikatów wysyłanych przez osoby korzystające z tych usług, które to komunikaty mogą wskazywać na lokalizację kontroli obejmujących testy na obecność w organizmie alkoholu i środków odurzających, a także wskazywać na lokalizację niektórych działań policji sądowej, na przykład przeciwko osobom poszukiwanym za poważne przestępstwa lub czyny niedozwolone bądź zbiegłym z zakładów psychiatrycznych (zakaz ten zwany będzie dalej „rozpatrywanym zakazem retransmitowania"). W dekrecie z dnia 19 kwietnia 2021 r. określono jednolite warunki wykonywania tego uprawnienia.

23. Spółka Coyote System wniosła do Conseil d'État (rady stanu) skargę o stwierdzenie nieważności tego dekretu. W uzasadnieniu tej skargi wskazana spółka powołała się w szczególności na naruszenie celów i art. 15 dyrektywy 2000/31. Ten sam argument został również podniesiony jako zarzut wobec art. L. 130-11 kodeksu drogowego.

24. W tych okolicznościach Conseil d'État (rada stanu) postanowiła zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy nałożony na podmioty świadczące elektroniczną usługę pomocy w kierowaniu pojazdami lub nawigacji geolokalizacyjnej zakaz retransmitowania za pomocą tej usługi wszelkich komunikatów lub informacji nadawanych przez użytkowników, które mogą pozwolić innym użytkownikom na uniknięcie określonych kontroli drogowych, należy uznać za część »dziedziny podlegającej koordynacji« w rozumieniu [dyrektywy 2000/31], mimo że chociaż dotyczy on wykonywania działalności polegającej na świadczeniu usługi społeczeństwa informacyjnego, ponieważ odnosi się do zachowania usługodawcy, jakości lub treści usługi, to nie dotyczy on jednak siedziby usługodawców, informacji handlowych, umów zawieranych drogą elektroniczną, odpowiedzialności pośredników, kodeksów postępowania, pozasądowego rozstrzygania sporów, środków prawnych ani współpracy między państwami członkowskimi, a zatem nie dotyczy żadnej z kwestii objętych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdziale II tej dyrektywy?

2) Czy zakaz retransmisji, którego celem jest w szczególności uniknięcie sytuacji, w której osoby poszukiwane za przestępstwa lub czyny niedozwolone lub które stanowią zagrożenie dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa publicznego mogą uniknąć kontroli drogowych, wchodzi w zakres wymogów dotyczących wykonywania działalności polegającej na świadczeniu usług społeczeństwa informacyjnego, których to wymogów państwo członkowskie nie może nałożyć na usługodawców pochodzących z innego państwa członkowskiego, mimo że motyw 26 [dyrektywy 2000/31] precyzuje, iż dyrektywa ta nie pozbawia państw członkowskich możliwości stosowania ich krajowych przepisów prawa karnego oraz postępowania karnego, aby podjąć wszelkie środki dochodzeniowe i inne konieczne dla wykrycia i ścigania przestępstw?

3) Czy art. 15 [dyrektywy 2000/31], który zakazuje nałożenia na podmioty świadczące usługi, o których mowa w tym artykule, ogólnego obowiązku w zakresie nadzoru, poza obowiązkami mającymi zastosowanie do przypadków szczególnych, należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie stosowaniu przepisu, który ogranicza się do ustanowienia możliwości nałożenia na podmioty świadczące elektroniczną usługę pomocy w kierowaniu pojazdami lub nawigacji geolokalizacyjnej obowiązku niedokonywania w określonym przypadku retransmisji w ramach tej usługi niektórych kategorii komunikatów lub informacji, bez konieczności zapoznania się w tym celu przez operatora z ich treścią?".

IV. Postępowanie przed Trybunałem

25. Sprawy C-190/24 i C-188/24 zostały połączone do celów łącznego rozpoznania w ramach pisemnego i ustnego etapu postępowania oraz wydania wyroku. W dniu 24 marca 2025 r. odbyła się wspólna rozprawa, w trakcie której WebGroup i NKL Associates, Coyote System, Les effronté-E-S, rządy francuski, czeski i norweski oraz Komisja przedstawiły uwagi ustne.

V. Analiza

26. Pytania prejudycjalne w niniejszych sprawach dotyczą przepisów dyrektywy 2000/31, a przede wszystkim mechanizmu ustanowionego w jej art. 3, jak też centralnego pojęcia tego mechanizmu, a mianowicie pojęcia „dziedziny podlegającej koordynacji" w rozumieniu art. 2 lit. h) tej dyrektywy.

27. Przed rozpoczęciem analizy pytań prejudycjalnych przedstawię na wstępie kilka uwag dotyczących tego mechanizmu (śródtytuł A). Uzupełnię te uwagi, odnosząc się do transgranicznego wymiaru postępowań głównych, który, jak wykażę, nie jest pozbawiony znaczenia w świetle przedmiotu pytań prejudycjalnych przedstawionych w niniejszych sprawach (śródtytuł B). Następnie wyjaśnię znaczenie tych pytań, po czym przybliżę strukturę mojej analizy (śródtytuł C). Na koniec przystąpię do analizy tych pytań (śródtytuły D i E).

A. Mechanizm ustanowiony w art. 3 dyrektywy 2000/31

28. W pierwszej kolejności pragnę zauważyć, że art. 3 dyrektywy 2000/31 dotyczy wyłącznie podmiotów świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego i że sąd odsyłający wychodzi z założenia, iż usługi objęte zakresem stosowania spornych przepisów krajowych – których ważność jest kwestionowana – stanowią takie usługi.

29. W drugiej kolejności nadmienię, że mechanizm ustanowiony w art. 3 dyrektywy 2000/31 – którego centralnym pojęciem jest „dziedzina podlegająca koordynacji" – odgrywa rolę wyłącznie w sytuacjach transgranicznych, w których podmiot świadczący usługę społeczeństwa informacyjnego mający siedzibę w jednym państwie członkowskim może zostać skonfrontowany ze środkiem przyjętym przez inne państwo członkowskie [14].

[14] Zobacz podobnie wyroki: z dnia 3 grudnia 2020 r., Star Taxi App (C-62/19, EU:C:2020:980, pkt 72); z dnia 27 kwietnia 2023 r., Viagogo (C-70/22, EU:C:2023:350, pkt 25–28).

30. Artykuł 3 dyrektywy 2000/31 stanowi bowiem w ust. 1, że każde państwo członkowskie zapewnia, aby usługi społeczeństwa informacyjnego świadczone przez usługodawcę mającego siedzibę na jego terytorium były zgodne z przepisami krajowymi stosowanymi w tym państwie członkowskim i wchodzącymi w zakres koordynowanej dziedziny. Ponadto w ust. 2 tego artykułu uściślono, że państwa członkowskie nie mogą z powodów wchodzących w zakres dziedziny podlegającej koordynacji ograniczać swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego pochodzących z innego państwa członkowskiego. W drodze wyjątku, zgodnie z art. 3 ust. 4 tej dyrektywy, państwo członkowskie może przyjąć w odniesieniu do określonej usługi społeczeństwa informacyjnego środki mające na celu odstąpienie od zasady swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego, jeżeli spełnionych jest kilka kumulatywnych warunków przewidzianych w art. 3 ust. 4 lit. a) (warunki materialne) i w art. 3 ust. 4 lit. b) (warunki proceduralne) wspomnianej dyrektywy.

31. Chociaż zawarte w art. 3 ust. 2 dyrektywy 2000/31 sformułowanie „z powodów wchodzących w zakres […] dziedziny [podlegającej koordynacji]" może budzić wątpliwości interpretacyjne, to z orzecznictwa wynika, że dyrektywa ta opiera się na stosowaniu zasad nadzoru w państwie członkowskim pochodzenia i wzajemnego uznawania. Tak więc w ramach dziedziny podlegającej koordynacji zdefiniowanej w art. 2 lit. h) rzeczonej dyrektywy usługi społeczeństwa informacyjnego są regulowane wyłącznie w państwie członkowskim, na którego terytorium mają siedzibę podmioty świadczące te usługi [15].

B. Transgraniczny wymiar spraw rozpatrywanych w postępowaniach głównych

32. Niniejsze sprawy dotyczą w szczególności wykładni art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31, który definiuje pojęcie „dziedziny podlegającej koordynacji". W tym względzie, jak już zauważyłem [16], mechanizm ustanowiony w art. 3 tej dyrektywy – którego centralnym pojęciem jest „dziedzina podlegająca koordynacji" – odgrywa rolę wyłącznie w sytuacjach transgranicznych.

33. W tym wypadku skarżąca w postępowaniu głównym w sprawie C-190/24, Coyote System, ma siedzibę we Francji, a odesłanie prejudycjalne pochodzi od sądu francuskiego. Na pierwszy rzut oka uzasadnione jest zatem pytanie, czy odpowiedzi, jakich należy udzielić na pytania prejudycjalne dotyczące dziedziny podlegającej koordynacji, mają znaczenie dla odpowiedniego postępowania głównego.

34. W tym względzie należy zauważyć, że spółka Coyote System nie wniosła do Conseil d'État (rady stanu) skargi w ramach postępowania administracyjnego dotyczącego jej bezpośrednio, lecz wniosła samodzielną skargę o stwierdzenie nieważności ze względu na nadużycie władzy, podobnie jak skarżące w postępowaniu głównym w sprawie C-188/24. Ponadto na rozprawie potwierdzono, że w ramach tego postępowania Conseil d'État (rada stanu) przeprowadza kontrolę in abstracto zgodności z prawem zaskarżonych przepisów. Nie wydaje się zatem, by okoliczności dotyczące spółki Coyote System ograniczały zakres zarzutów, jakie spółka ta może podnieść w skardze do Conseil d'État, czy właściwość tego sądu. Wynika z tego, że pytania prejudycjalne w sprawie C-190/24 mają znaczenie dla związanego z nimi postępowania głównego i że należy udzielić na nie odpowiedzi.

15 Zobacz podobnie wyroki: z dnia 9 listopada 2023 r., Google Ireland i in. (C-376/22, zwany dalej „wyrokiem Google Ireland i in.", EU:C:2023:835, pkt 42); z dnia 30 maja 2024 r., Airbnb Ireland i Amazon Services Europe (C-662/22 i C-667/22, EU:C:2024:432, pkt 55).

16 Zobacz pkt 29 i nast. niniejszej opinii.

C. Uwagi wstępne w przedmiocie pytań prejudycjalnych

1. Sporne środki krajowe

35. Przedstawione w niniejszych sprawach pytania prejudycjalne dotyczą środków krajowych, które Republika Francuska zamierza nałożyć również na podmioty świadczące usługi społeczeństwa informacyjnego mające siedzibę w innych państwach członkowskich.

36. Co się tyczy sprawy C-188/24, sporne środki dotyczą nałożonego na wydawców świadczących usługę udostępniania treści online obowiązku wdrożenia rozwiązań technicznych mających na celu uniemożliwienie małoletnim dostępu do rozpowszechnianych przez tych wydawców treści pornograficznych (zwanego dalej „spornym obowiązkiem").

37. W tym względzie przepisy krajowe, których zgodność z prawem jest kwestionowana w postępowaniu głównym, przyznają właściwemu organowi uprawnienie do skierowania do wydawcy świadczącego usługę udostępniania treści online wezwania do usunięcia uchybienia, w którym nakazuje się mu zastosowanie wszelkich środków w celu uniemożliwienia małoletnim dostępu do treści o charakterze pornograficznym[17]. Jednakże obowiązek, o którym mowa w pytaniach prejudycjalnych, wynika nie z takiego wezwania, lecz z przepisów generalnych i abstrakcyjnych, które przewidują sankcje karne za udzielenie małoletniemu dostępu do treści o charakterze pornograficznym na podstawie samego oświadczenia o wieku[18].

38. Sąd odsyłający wyjaśnia bowiem, że skarżące w postępowaniach głównych podnoszą, że sporne przepisy nie ograniczają się jedynie do ustanowienia procedury pozwalającej organowi administracji na nakazanie usługodawcy zaprzestania naruszenia, lecz że w ich wyniku, ze względu na istotę rozpatrywanego przestępstwa, które doprecyzowano poprzez nowelizację brzemienia przepisu art. 227-24 kodeksu karnego na podstawie art. 22 ustawy z dnia 30 lipca 2020 r., usługodawcy mający siedzibę w innych państwach członkowskich będą zobowiązani do wprowadzenia rozwiązań technicznych blokujących dostęp małoletnich do rozpowszechnianych przez nich treści[19].

39. Co się tyczy sprawy C-190/24, sporne środki krajowe dotyczą zakazu retransmitowania, nałożonego na podmioty świadczące elektroniczną usługę pomocy w kierowaniu pojazdami lub nawigacji, retransmitowania – jak zwykle owe podmioty czyniłyby w ramach normalnego sposobu funkcjonowania usługi – komunikatów lub informacji nadawanych przez użytkowników owych usług.

17 Uprawnienie właściwego organu do wystosowania takiego wezwania było przewidziane w art. 23 ustawy z dnia 30 lipca 2020 r. Należy zauważyć, że artykuł ten został zastąpiony w 2024 r. nowymi art. 10-1 i 10-2 loi n° 2004-575 du 21 juin 2004 pour la confiance dans l'économie numérique (ustawy nr 2004-575 z dnia 21 czerwca 2004 r. o zaufaniu w gospodarce cyfrowej) (JORF nr 143 z dnia 22 czerwca 2004 r.) i że ten ostatni przepis przewiduje obecnie stosowanie odstępstw przewidzianych w art. 3 ust. 4 lit. a) i b) lub w art. 3 ust. 5 dyrektywy 2000/31.

18 Pytania prejudycjalne dotyczą zatem nie środków indywidualnych, które są przyjmowane na podstawie przepisów generalnych i abstrakcyjnych i które spełniają warunki przewidziane w art. 3 ust. 4 i 5 dyrektywy 2000/31, lecz tych przepisów generalnych i abstrakcyjnych przepisów w ścisłym znaczeniu, które bezpośrednio stosuje się do podmiotów świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego.

19 W tym względzie Komisja podniosła na rozprawie, że zgodność art. 22 ustawy z dnia 30 lipca 2020 r. z dyrektywą 2000/31 nie jest kwestionowana w postępowaniu głównym. Zdaniem Komisji poza dekretem z dnia 7 października 2021 r. sąd odsyłający bada bowiem jedynie art. 23 tej ustawy z punktu widzenia jego zgodności z prawem Unii. Uwaga ta mogłaby sugerować, że analiza Trybunału powinna koncentrować się nie na obowiązku, który byłby konsekwencją generalnych i abstrakcyjnych przepisów prawa karnego, lecz na wezwaniu do usunięcia uchybienia, które właściwy organ może nałożyć na wydawcę usług udostępniania treści online. Jednakże przede wszystkim z przedstawionego w tej sprawie pytania trzeciego wynika, że to właśnie do tego obowiązku odnosi się sąd odsyłający.

2. Pytania prejudycjalne i struktura analizy

40. Pytania prejudycjalne w obu sprawach częściowo się pokrywają i dotyczą wspólnych zagadnień.

41. Pytanie pierwsze w sprawie C-188/24 i pytanie drugie w sprawie C-190/24 zmierzają do ustalenia, czy sporne środki krajowe wchodzą w zakres dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31, niezależnie od okoliczności, że środki te nie dotyczą żadnej z dziedzin regulowanych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdziałach II i III tej dyrektywy.

42. Ponadto pytanie drugie w sprawie C-188/24 i pytanie pierwsze w sprawie C-190/24 mają na celu ustalenie, czy sporne środki krajowe są wyłączone z dziedziny podlegającej koordynacji ze względu na to, że stanowią one, odpowiednio, konsekwencję generalnych i abstrakcyjnych przepisów prawa karnego oraz środek konieczny do zapewnienia skuteczności kontroli drogowych.

43. Natomiast pytania trzecie w tych sprawach dotyczą odrębnych zagadnień. Pytanie trzecie w sprawie C-188/24 dotyczy bowiem pogodzenia wymogów dyrektywy 2000/31 z wymogami podyktowanymi ochroną praw podstawowych w Unii Europejskiej. Co się tyczy pytania trzeciego w sprawie C-190/24, dotyczy ono wykładni art. 15 tej dyrektywy i zmierza do ustalenia, czy przewidziany w tym przepisie zakaz nakładania ogólnego obowiązku nadzoru stoi na przeszkodzie stosowaniu rozpatrywanego zakazu retransmitowania.

44. Mając na uwadze różnice istniejące między sprawami C-188/24 i C-190/24 oraz dążąc do ułatwienia lektury niniejszej opinii, każdą ze spraw i podniesione w każdej z nich pytania zbadam oddzielnie.

D. Sprawa C-188/24

45. Moja analiza problemów prawnych podniesionych w sprawie C-188/24 wymaga zmiany kolejności pytań zadanych przez sąd odsyłający.

46. I tak, w pierwszej kolejności przeanalizuję problematykę związku między zakresem dziedziny podlegającej koordynacji a harmonizacją dokonaną na poziomie prawa Unii przez dyrektywę 2000/31 oraz zbadam, czy sporny obowiązek stanowi wymóg, który a priori należy do dziedziny podlegającej koordynacji (pytanie drugie). Następnie rozważę związek między tą dziedziną a dziedziną prawa karnego (pytanie pierwsze). Wreszcie, zbadam, czy sporny obowiązek – przy założeniu, że dyrektywa ta stoi na przeszkodzie temu, by został on nałożony na usługodawców mających siedzibę w innych państwach członkowskich – może jednak znaleźć zastosowanie do tych ostatnich z uwagi na znaczenie praw podstawowych (pytanie trzecie).

1. W przedmiocie pytania drugiego

a) W przedmiocie znaczenia pytania prejudycjalnego

47. Pytanie drugie zmierza zasadniczo do ustalenia, czy dziedzina podlegająca koordynacji, zdefiniowana w art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31, obejmuje ciążący na wydawcach świadczących usługi udostępniania treści online obowiązek wprowadzenia rozwiązań technicznych mających na celu uniemożliwienie małoletnim dostępu do rozpowszechnianych przez tych wydawców treści pornograficznych, niezależnie od okoliczności, że obowiązek ten nie dotyczy żadnej z dziedzin regulowanych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdziałach II i III tej dyrektywy.

48. Na wstępie pragnę zauważyć, że o ile pytanie to odnosi się do rozdziału II dyrektywy 2000/31, o tyle kwestie, których ono dotyczy, zostały uregulowane nie tylko w tym rozdziale, lecz także w rozdziale III. W istocie kwestie siedziby usługodawców (art. 4), informacji handlowych (art. 6–8), umów zawieranych drogą elektroniczną (art. 9–11), odpowiedzialności pośredników (art. 12–15), kodeksów postępowania (art. 16), pozasądowego rozstrzygania sporów (art. 17), powództw (art. 18) oraz współpracy między państwami członkowskimi (art. 19) są uregulowane w rozdziałach II i III tej dyrektywy, które obejmują, odpowiednio, art. 4–15 i art. 16–20.

49. W ramach analizy tego pytania w pierwszej kolejności należy wyjaśnić, czy dziedzina podlegająca koordynacji obejmuje dziedziny regulowane przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdziałach II i III dyrektywy 2000/31, a jeśli tak, to w drugiej kolejności należy zbadać, in concreto, czy sporny środek krajowy należy do dziedziny podlegającej koordynacji.

50. Z jednej strony sąd odsyłający wychodzi bowiem z założenia, że ów środek krajowy nie dotyczy aspektów zharmonizowanych w ramach rozdziałów II i III dyrektywy 2000/31. Należy stwierdzić, że nie budzi to żadnych wątpliwości.

51. Z drugiej strony brzmienie tego pytania sugeruje, że sąd ten zakłada również, iż z zastrzeżeniem odpowiedzi, jakiej należy udzielić na pytanie, czy dziedzina podlegająca koordynacji ogranicza się do dziedzin, o których mowa w rozdziałach II i III dyrektywy 2000/31, sporny środek krajowy wchodzi w zakres dziedziny podlegającej koordynacji jako wymóg dotyczący prowadzenia działalności polegającej na świadczeniu usług społeczeństwa informacyjnego. W mojej ocenie tak jest. Jednakże dla pełności wywodu oraz ze względu na fakt, że kilka podmiotów kwestionuje to założenie, zbadam, czy środek ten stanowi taki wymóg.

b) Zakres dziedziny podlegającej koordynacji i harmonizacja dokonana przez dyrektywę 2000/31

52. Rząd francuski podnosi w swoich uwagach na piśmie, że dyrektywa 2000/31 ustanawia związek między dziedziną podlegającą koordynacji a dziedziną, którą dyrektywa ta harmonizuje. Rząd ten utrzymuje, że przepisy ogólne zawarte w części wstępnej aktu prawa wtórnego mają co do zasady na celu wyjaśnienie treści istotnej części tego aktu. Te przepisy ogólne należałoby zatem interpretować w powiązaniu z pozostałą częścią tekstu aktu prawa wtórnego. Zdaniem rządu francuskiego wynika z tego, że jedynie przepisy krajowe przyjęte w celu transpozycji do prawa krajowego rozdziałów II i III tej dyrektywy powinny „podlegać koordynacji" zgodnie z jej art. 3.

53. Tymczasem nic w dyrektywie 2000/31 nie pozwala stwierdzić, że zakres dziedziny podlegającej koordynacji jest ograniczony do dziedzin regulowanych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdziałach II i III tej dyrektywy.

54. W pierwszej kolejności dyrektywa 2000/31 ma raczej na celu, zgodnie z jej art. 1 ust. 1, przyczynienie się do właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego poprzez zapewnienie swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego między państwami członkowskimi. Ponadto zgodnie z art. 1 ust. 2 tej dyrektywy zbliża ona, w zakresie potrzebnym do osiągnięcia tego celu, niektóre przepisy krajowe mające zastosowanie do usług społeczeństwa informacyjnego i odnoszące się – poza kwestiami uregulowanymi w rozdziałach II i III wspomnianej dyrektywy – do rynku wewnętrznego.

55. W tym ostatnim względzie należy zauważyć, że logika mechanizmu dotyczącego rynku wewnętrznego usług społeczeństwa informacyjnego, ustanowionego w art. 3 dyrektywy 2000/31, różni się od logiki przepisów zawartych w jej rozdziałach II i III. Mechanizm ten ma bowiem zasadniczo na celu poddanie usług społeczeństwa informacyjnego co do zasady systemowi prawnemu państwa członkowskiego, w którym usługodawca ma siedzibę [20], podczas gdy przepisy te mają na celu harmonizację niektórych szczególnych aspektów handlu elektronicznego.

56. Co ważniejsze, mechanizm ustanowiony w art. 3 dyrektywy 2000/31 ma znaczenie przede wszystkim w braku przepisów harmonizujących, gdy państwo członkowskie zamierza narzucić usługodawcy mającemu siedzibę w innym państwie członkowskim przepisy krajowe, które nie odpowiadają przepisom przyjętym przez to inne państwo członkowskie.

57. Jak już wyjaśniłem [21], mechanizm ten opera się bowiem na stosowaniu zasad nadzoru w państwie członkowskim pochodzenia i wzajemnego uznawania, w związku z czym, w ramach dziedziny podlegającej koordynacji zdefiniowanej w art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31, usługi społeczeństwa informacyjnego są regulowane wyłącznie w państwie członkowskim, na którego terytorium mają siedzibę podmioty świadczące te usługi [22].

58. W konsekwencji, po pierwsze, zadaniem każdego państwa członkowskiego mającego status państwa członkowskiego pochodzenia usług społeczeństwa informacyjnego jest uregulowanie tych usług i w związku z tym ochrona celów interesu ogólnego wymienionych w art. 3 ust. 4 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/31. Państwo członkowskie pochodzenia może nałożyć obowiązki na podmioty świadczące usługi społeczeństwa informacyjnego, aby zapewnić osiągnięcie tych celów. Po drugie, zgodnie z zasadą wzajemnego uznawania każde państwo członkowskie mające status państwa członkowskiego przeznaczenia usług społeczeństwa informacyjnego ma za zadanie nie dopuścić do ograniczania swobodnego przepływu tych usług poprzez wymaganie, aby wchodzące w zakres dziedziny podlegającej koordynacji dodatkowe zobowiązania, które państwo to przyjęło, były przestrzegane [23].

20 Zobacz podobnie wyrok z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in. (C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 57).

21 Zobacz pkt 31 niniejszej opinii.

22 Zobacz podobnie wyroki: w sprawie Google Ireland i in. (pkt 42); z dnia 30 maja 2024 r., Airbnb Ireland i Amazon Services Europe (C-662/22 i C-667/22, EU:C:2024:432, pkt 55).

23 Zobacz podobnie wyroki: w sprawie Google Ireland i in. (pkt 43, 44); z dnia 30 maja 2024 r., Airbnb Ireland i Amazon Services Europe (C-662/22 i C-667/22, EU:C:2024:432, pkt 56, 57).

59. W związku z tym dla zapewnienia skuteczności (effet utile) mechanizmu ustanowionego w art. 3 dyrektywy 2000/31 i umożliwienia jego pełnego wdrożenia, zgodnie z jego celem [24], niezbędne jest, aby zakres dziedziny podlegającej koordynacji nie był ograniczony do dziedzin regulowanych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdziałach II i III tej dyrektywy [25].

60. W drugiej kolejności należy stwierdzić, że w art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31 położono nacisk na fakt, iż dziedzina podlegająca koordynacji obejmuje wymagania przewidziane w systemach prawnych państw członkowskich, które mają zastosowanie do podmiotów świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego lub do usług społeczeństwa informacyjnego. Sformułowanie to jest wystarczająco szerokie, aby objąć również przepisy czysto krajowe, których źródłem nie jest prawo Unii. Ponadto kontrastuje ono ze sformułowaniem użytym w art. 7 tej dyrektywy, który w odniesieniu do niezamówionych informacji handlowych odsyła do wymogów przewidzianych w prawie Unii [26].

61. W trzeciej kolejności należy zaznaczyć, iż motyw 21 dyrektywy 2000/31 stanowi, że „[z]asięg dziedziny podlegającej koordynacji pozostaje bez uszczerbku dla przyszłej harmonizacji na poziomie wspólnotowym odnoszącej się do usług społeczeństwa informacyjnego oraz przyszłego ustawodawstwa przyjętego na poziomie krajowym zgodnie z prawem wspólnotowym". Uściślenie to świadczy o tym, że na tym etapie dziedzina podlegająca koordynacji obejmuje również wymagania przewidziane na poziomie krajowym, których źródłem nie jest zharmonizowane prawo Unii.

62. W czwartej kolejności należy wskazać, iż art. 3 ust. 3 dyrektywy 2000/31 przewiduje, że mechanizm ustanowiony w tym artykule nie ma zastosowania do sytuacji wymienionych w załączniku do tej dyrektywy, które wchodzą w zakres innych aktów prawnych prawa Unii lub prawa zobowiązań państw członkowskich. Gdyby zaś dziedzina podlegająca koordynacji ograniczała się do zagadnień uregulowanych w rozdziałach II i III tej dyrektywy, to wyłączanie z zakresu stosowania tego mechanizmu sytuacji regulowanych aktami prawnymi prawa Unii innymi niż wspomniana dyrektywa lub sytuacji regulowanych przez prawo zobowiązań nie byłoby konieczne. Sytuacje te nie są bowiem przedmiotem harmonizacji dokonanej w rozdziałach II i III, a zatem nie wchodziłyby w zakres dziedziny podlegającej koordynacji.

63. Wreszcie, w piątej kolejności należy stwierdzić, że – jak słusznie zauważyła spółka Coyote System – wykładnia ta znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału. W celu ustalenia, czy przepisy krajowe wchodzą w zakres dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu dyrektywy 2000/31, Trybunał ogranicza się bowiem do zbadania, czy są one objęte zakresem definicji tej dziedziny ustanowionej w art. 2 lit. h) tej dyrektywy. Nie bada on natomiast, czy dane środki należą do jednej z dziedzin uregulowanych w rozdziałach II i III wspomnianej dyrektywy [27].

[24] Zobacz motyw 22 dyrektywy 2000/31: „[…] skutecznie zapewnić swobodne świadczenie usług oraz pewność prawa dla usługodawców oraz usługobiorców".

[25] Zobacz podobnie wyrok z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in. (C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 57). Zobacz także E. Crabit, La directive sur la commerce électroniques: le projet „Méditerranée", *Revue du droit de l'Union européenne*, 2000, nr 4, s. 767.

[26] Artykuł 7 ust. 1 dyrektywy 2000/31 stanowi, że „[p]oza innymi wymaganiami przewidzianymi przez prawo wspólnotowe państwa członkowskie, które dopuszczają niezamówione informacje handlowe przesyłane pocztą elektroniczną, zapewniają, żeby informacje handlowe przesyłane przez usługodawcę mającego siedzibę na ich terytorium były wyraźnie i jednoznacznie rozpoznawalne jako takie w momencie ich otrzymania przez odbiorcę".

[27] Zobacz wyroki: z dnia 19 grudnia 2019 r., Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:1112, pkt 82); z dnia 1 października 2020 r., A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet) (C-649/18, EU:C:2020:764, pkt 87, 88); a także z dnia 30 maja 2024 r., Airbnb Ireland i Amazon Services Europe (C-662/22 i C-667/22, EU:C:2024:432, pkt 64).

64. Należy zatem uznać, że dziedzina podlegająca koordynacji, zdefiniowana w art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31, obejmuje wymogi dotyczące prowadzenia działalności polegającej na świadczeniu usługi społeczeństwa informacyjnego również wtedy, gdy wymagania te nie dotyczą dziedzin regulowanych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdziałach II i III tej dyrektywy.

65. Należy teraz zbadać in concreto, czy sporny środek krajowy zalicza się do dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu dyrektywy 2000/31. Pragnę podkreślić, że badanie to nie uwzględnia kwestii, czy środek ten jest wyłączony z dziedziny podlegającej koordynacji ze względu na to, że jest on objęty zakresem prawa karnego. Problematyka ta jest bowiem przedmiotem pytania pierwszego w tej sprawie, które omówię w dalszej części niniejszej opinii.

66. W tych okolicznościach należy dokonać kilku uściśleń w odniesieniu do pojęcia „dziedziny podlegającej koordynacji" w rozumieniu dyrektywy 2000/31.

c) Wymagania wchodzące w zakres dziedziny podlegającej koordynacji

67. W art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31 pojęcie „dziedzin[y] podlegając[ej] koordynacji" zdefiniowano jako „wymagania ustanowione w systemach prawnych państw członkowskich mające zastosowanie do podmiotów świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego lub do usług społeczeństwa informacyjnego, niezależnie od tego, czy mają charakter ogólny, czy zostały przewidziane szczególnie dla nich".

68. Ponadto art. 2 lit. h) ppkt (i) tej dyrektywy przewiduje, że dziedzina podlegająca koordynacji dotyczy wymagań, które usługodawca musi spełnić i które odnoszą się do podejmowania i prowadzenia działalności polegającej na świadczeniu usługi społeczeństwa informacyjnego. Przepis ten precyzuje, że wymagania w zakresie prowadzenia działalności dotyczą w szczególności zachowania usługodawcy oraz jakości lub zawartości jego usługi.

69. Z orzecznictwa wynika ponadto, że wymagania wchodzące w zakres dziedziny podlegającej koordynacji mają na celu wskazanie, w jaki sposób prowadzić działalność polegającą na świadczeniu usług społeczeństwa informacyjnego, aby móc ją wykonywać w sposób zgodny z prawem [28]. Niezależnie od tego, jaki charakter ma odpowiedzialność, która może zostać poniesiona z powodu niedopełnienia takich obowiązków (cywilny, administracyjny, karny itd.), decydujące znaczenie ma przedmiot tych obowiązków. Wymaganie w rozumieniu dyrektywy 2000/31 powinno bowiem w każdym razie dotyczyć podejmowania lub prowadzenia działalności polegającej na świadczeniu usług społeczeństwa informacyjnego.

70. Zgodnie z art. 2 lit. h) ppkt (ii) dyrektywy 2000/31 dziedzina podlegająca koordynacji nie obejmuje wymagań takich jak wymagania mające zastosowanie do towarów jako takich, wymagania mające zastosowanie do dostawy towarów czy wymagania mające zastosowanie do usług, które nie są świadczone drogą elektroniczną. Prawdą jest, że w przepisie tym posłużono się sformułowaniem otwartym („takich jak"). Zamiar prawodawcy Unii w odniesieniu do tych

[28] Zobacz wyrok z dnia 30 maja 2024 r., Airbnb Ireland i Amazon Services Europe (C-662/22 i C-667/22, EU:C:2024:432, pkt 62). Zobacz także moja opinia w sprawach Airbnb Ireland i in. (od C-662/22 do C-667/22, EU:C:2024:18, pkt 155, 158).

ograniczeń zakresu dziedziny podlegającej koordynacji wynika jednak jasno z motywu 21 tej dyrektywy. Jak bowiem wyjaśniono w tym motywie [29], dziedzina podlegająca koordynacji obejmuje jedynie wymagania dotyczące działalności online.

71. To w świetle tych rozważań należy zbadać, czy obowiązek taki jak ten przewidziany w ramach spornego środka krajowego stanowi wymóg dotyczący prowadzenia działalności polegającej na świadczeniu usług społeczeństwa informacyjnego.

d) Obowiązek wdrożenia spornych rozwiązań technicznych

72. W celu zbadania, czy ciążący na wydawcach usług udostępniania treści online obowiązek wprowadzenia rozwiązań technicznych należy do dziedziny podlegającej koordynacji, należy ustalić, czy dotyczy on podejmowania lub prowadzenia działalności polegającej na świadczeniu usługi społeczeństwa informacyjnego.

73. Trybunał miał już okazję przeanalizować pytanie, czy przepisy krajowe nakładające na apteki, które sprzedają produkty lecznicze online, obowiązek udostępnienia w trakcie procesu zamawiania kwestionariusza o stanie zdrowia, należą do dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu dyrektywy 2000/31. Uregulowanie to uzależniało potwierdzenie pierwszego zamówienia na produkty lecznicze złożonego przez pacjenta przez stronę internetową odnośnej apteki od wcześniejszego wypełnienia kwestionariusza o jego stanie zdrowia [30].

74. Trybunał powołał się w swym wyroku na art. 2 lit. h) ppkt (i) dyrektywy 2000/31, który stanowi, że „dziedzina podlegająca koordynacji" dotyczy wymagań związanych z wykonywaniem działalności polegającej na świadczeniu usług społeczeństwa informacyjnego, takich jak w szczególności wymagania dotyczące zawartości usługi, łącznie z mającymi zastosowanie do umów, i udzielił na to pytanie odpowiedzi twierdzącej [31].

75. Trybunał uznał bowiem, że środek rozpatrywany w postępowaniu głównym określa warunki zawarcia umowy sprzedaży przez Internet produktów leczniczych, które nie podlegają obowiązkowi wydania recepty lekarskiej, oraz sposób, w jaki farmaceuta ma prowadzić działalność sprzedażową i doradczą przez Internet [32]. Wywodzę z tego wniosek, że środek krajowy, który nakłada na podmiot świadczący usługi społeczeństwa informacyjnego obowiązek ustanowienia szczególnych zasad dostępu do jego usługi lub korzystania z niej, stanowi wymóg dotyczący zawartości tej usługi. Środek taki określa bowiem sposób, w jaki usługodawca powinien wykonywać swą działalność w środowisku internetowym wobec użytkowników jego usługi.

[29] Motyw 21 dyrektywy 2000/31 ma następujące brzmienie: „[z]asięg dziedziny podlegającej koordynacji pozostaje bez uszczerbku dla przyszłej harmonizacji na poziomie wspólnotowym odnoszącej się do usług społeczeństwa informacyjnego oraz przyszłego ustawodawstwa przyjętego na poziomie krajowym zgodnie z prawem wspólnotowym; dziedzina podlegająca koordynacji obejmuje tylko wymagania odnoszące się do działalności w trybie on-line, takie jak informacja online, reklama on-line, zakupy on-line, zawieranie umów on-line; nie dotyczy wymagań prawnych państw członkowskich odnoszących się do towarów, takich jak normy bezpieczeństwa, obowiązków etykietowania lub odpowiedzialności za towary ani wymagań państw członkowskich odnoszących się do dostawy lub do transportu towarów, łącznie z dystrybucją produktów leczniczych; dziedzina podlegająca koordynacji nie obejmuje wykonywania prawa pierwokupu przez władze publiczne dotyczącego niektórych towarów, takich jak dzieła sztuki".

[30] Zobacz podobnie wyrok z dnia 1 października 2020 r., A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet) (C-649/18, EU:C:2020:764, pkt 86).

[31] Zobacz podobnie wyrok z dnia 1 października 2020 r., A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet) (C-649/18, EU:C:2020:764, pkt 87).

[32] Zobacz podobnie wyrok z dnia 1 października 2020 r., A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet) (C-649/18, EU:C:2020:764, pkt 88).

76. W świetle tych udzielonych w orzecznictwie wyjaśnień należy uznać, że sporny środek krajowy reguluje zawartość usługi dostępnej dla użytkowników, ponieważ zobowiązuje on usługodawcę do wprowadzenia rozwiązań technicznych, z którymi styka się każdy użytkownik. Środek ten określa zatem sposób, w jaki usługodawca powinien prowadzić swoją działalność.

77. Ponadto właściwy organ administracyjny może skierować wezwanie do usunięcia uchybienia do usługodawcy, który nie wprowadził odpowiednich rozwiązań technicznych, a niezastosowanie się do tego nakazu może prowadzić do zablokowania dostępu do odnośnych stron oraz usunięcia odsyłających do nich linków. Usługodawca musi zatem wywiązać się z obowiązku wdrożenia rozwiązań uniemożliwiających dostęp małoletnim, aby móc zgodnie z prawem prowadzić działalność w zakresie usług udostępniania treści online.

78. W świetle powyższych rozważań oraz rozważań przedstawionych w pkt 64 niniejszej opinii na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że dziedzina podlegająca koordynacji, zdefiniowana w art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31, obejmuje ciążący na wydawcach świadczących usługi udostępniania treści online obowiązek wdrożenia rozwiązań technicznych mających na celu uniemożliwienie małoletnim dostępu do treści pornograficznych, niezależnie od okoliczności, że obowiązek ten nie dotyczy żadnej z dziedzin regulowanych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdziałach II i III tej dyrektywy.

2. Pytanie pierwsze

a) W przedmiocie znaczenia pytania pierwszego

79. Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy obowiązek wdrożenia rozwiązań technicznych mających na celu uniemożliwienie małoletnim dostępu do treści pornograficznych jest wyłączony z dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31 ze względu na to, że obowiązek ten stanowi konsekwencję generalnych i abstrakcyjnych przepisów prawa karnego, które wskazują, że określone czyny stanowią przestępstwo podlegające ściganiu i które mają zastosowanie bez rozróżnienia do każdej osoby fizycznej lub prawnej.

80. W celu ustalenia, czy rozpatrywany obowiązek jest wyłączony z dziedziny podlegającej koordynacji, należy zbadać szereg decydujących elementów, a mianowicie, po pierwsze, generalny i abstrakcyjny charakter przepisów krajowych, które mają zastosowanie bez rozróżnienia do każdej osoby fizycznej lub prawnej, po drugie, przepisy dyrektywy 2000/31, które wytyczają granice tej dziedziny, a po trzecie, podstawę prawną tej dyrektywy. Rozważania dotyczące tych elementów uzupełnię uwagami na temat art. 3 ust. 4 wspomnianej dyrektywy.

b) Generalny i abstrakcyjny charakter przepisów krajowych

81. Sąd odsyłający zwraca uwagę Trybunału na fakt, że rozpatrywany obowiązek wynika z przepisów o charakterze generalnym i abstrakcyjnym, które mogą mieć zastosowanie zarówno do zachowania podmiotu świadczącego usługi społeczeństwa informacyjnego, jak i do zachowania każdej innej osoby fizycznej lub prawnej.

82. W tym względzie w art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31 zdefiniowano „dziedzinę podlegającą koordynacji” jako wymagania mające zastosowanie do podmiotów świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego lub do tych usług, niezależnie od tego, czy mają charakter ogólny,

czy zostały przewidziane szczególnie dla nich. W związku z tym dla uznania przepisu krajowego za wymóg nie ma znaczenia to, że jego podmiotowy zakres stosowania nie ogranicza się do podmiotów świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego. Pragnę jednak podkreślić, że wymóg przewidziany w uregulowaniach krajowych wchodzi w zakres dziedziny podlegającej koordynacji jedynie w zakresie, w jakim ma on zastosowanie do podmiotów świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego.

83. Tytułem uzupełnienia pragnę zauważyć, że fakt, iż rozpowszechnianie obrazów o charakterze pornograficznym, które mogą być oglądane przez małoletnich, zostało zakazane przed pojawieniem się usług online, nie oznacza, że rozpatrywany obowiązek jest wyłączony z dziedziny podlegającej koordynacji. Z zastrzeżeniem pewnych wyjątków przewidzianych w dyrektywie 2000/31 każdy środek krajowy, który dotyczy podejmowania lub prowadzenia działalności polegającej na świadczeniu usług społeczeństwa informacyjnego, wchodzi bowiem w zakres dziedziny podlegającej koordynacji. W tym względzie Trybunał wyjaśnił już, że prawodawca unijny nie przewidział odstępstwa pozwalającego państwom członkowskim na utrzymanie środków przyjętych przed wejściem w życie tej dyrektywy, które mogłyby ograniczyć swobodę świadczenia usług społeczeństwa informacyjnego bez spełnienia warunków określonych w tym celu w rzeczonej dyrektywie [33]. Środki tego rodzaju bezsprzecznie należą zatem do dziedziny podlegającej koordynacji.

84. Okoliczność, że rozpatrywany obowiązek wynika z przepisów, które mają zastosowanie „do każdej osoby fizycznej lub prawnej”, nie może zatem wykluczyć tego obowiązku z dziedziny podlegającej koordynacji. Przejdę teraz do analizy elementów, które wyznaczają granice dziedziny podlegającej koordynacji.

c) Granice dziedziny podlegającej koordynacji

85. Granice dziedziny podlegającej koordynacji wyznacza szereg elementów dyrektywy 2000/31.

86. Pragnę zauważyć, że zakres dziedziny podlegającej koordynacji jest podporządkowany zakresowi stosowania samej dyrektywy 2000/31 (art. 1 ust. 5) i zdefiniowany z jednej strony w sposób pozytywny – za pomocą definicji pojęcia „dziedziny podlegającej koordynacji” [art. 2 lit. h) ppkt (i)], a z drugiej strony w sposób negatywny – poprzez wyraźnie przewidziane w tej dyrektywie wyłączenia [art. 2 lit. h) ppkt (ii)]. Wreszcie, zakres stosowania mechanizmu ustanowionego w art. 3 wspomnianej dyrektywy określono w ust. 3 tego artykułu i w załączniku, do którego przepis ten odsyła.

87. Zbadam te poszczególne elementy w celu ustalenia, czy przepisy prawa karnego są wyłączone z dziedziny podlegającej koordynacji.

88. W pierwszej kolejności w art. 5 ust. 1 dyrektywy 2000/31 uściślono, że nie ma ona zastosowania do dziedziny podatków ani do niektórych konkretnych zagadnień i rodzajów działalności. Prawodawca Unii nie zamierzał zatem uzależnić tej dziedziny i tych zagadnień od tej

[33] Zobacz podobnie wyrok z dnia 19 grudnia 2019 r., Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:1112, pkt 87).

dyrektywy ani od mechanizmu ustanowionego w jej art. 3[34]. Jednakże w przepisie tym nie wymieniono prawa karnego wśród dziedzin i zagadnień wyłączonych z zakresu stosowania tej dyrektywy.

89. W drugiej kolejności w art. 2 lit. h) ppkt (ii) dyrektywy 2000/31 uściślono, że dziedzina podlegająca koordynacji nie obejmuje wymagań takich jak wymagania mające zastosowanie do towarów jako takich, wymagania mające zastosowanie do dostawy towarów czy wymagania mające zastosowanie do usług, które nie są świadczone drogą elektroniczną. Chociaż przepis ten posługuje się otwartym sformułowaniem („takich […] jak"), z motywu 21 tej dyrektywy wynika, że prawodawca Unii zamierzał wyłączyć z dziedziny podlegającej koordynacji wymogi, które nie dotyczą działalności online[35]. W związku z tym wymogi dotyczące internetowego elementu działalności podmiotu świadczącego usługi społeczeństwa informacyjnego nie są – na podstawie art. 2 lit. h) ppkt (ii) wspomnianej dyrektywy – wyłączone z dziedziny podlegającej koordynacji z tego tylko powodu, że mają swe źródło w dziedzinie prawa karnego.

90. Wreszcie, w trzeciej kolejności należy zaznaczyć, że prawo karne nie zostało wymienione w wykazie dziedzin, do których mechanizm ustanowiony w art. 3 dyrektywy 2000/31 nie ma zastosowania, zgodnie z ust. 3 tego artykułu[36]. Ponadto należy podkreślić, że ustęp ten – jako że przewiduje odstępstwo od ogólnej zasady przewidzianej w tym artykule – należy interpretować w sposób ścisły[37].

91. W konsekwencji żaden z przepisów dyrektywy 2000/31, które wytyczają granice dziedziny podlegającej koordynacji, nie pozwala stwierdzić, że środki z zakresu prawa karnego państwa członkowskiego są wyłączone z tej dziedziny.

d) Podstawa prawna dyrektywy 2000/31 a prawo karne

92. W swoich uwagach na piśmie rząd francuski podnosi, że dyrektywa 2000/31 została przyjęta w szczególności na podstawie art. 95 WE (którego brzmienie zostało powtórzone w art. 114 TFUE[38]), który nie dotyczy prawa karnego państw członkowskich, oraz w czasie, gdy prawodawca Unii nie miał jeszcze kompetencji do przyjęcia dyrektywy, której przedmiotem byłoby prawo karne lub która ingerowałaby w prawo karne państw członkowskich. Tymczasem stosowanie art. 3 tej dyrektywy do przepisów prawa karnego sprowadzałoby się zdaniem tego rządu do wyznaczenia jako prawa właściwego i jako organów właściwych w zakresie ścigania przestępstw prawa i organów tylko jednego państwa członkowskiego, co stanowiłaby harmonizację prawa karnego, którą wykluczono w motywie 8 wspomnianej dyrektywy.

93. Ponadto rząd francuski utrzymuje, że zbyt szeroka definicja dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu dyrektywy 2000/31, obejmująca prawo karne, naruszałaby zasadę terytorialności prawa karnego. Taka definicja prowadziłaby, po pierwsze, do harmonizacji kompetencji w dziedzinie prawa karnego i postępowania karnego, co byłoby pozbawione podstaw

34 Teoretycznie można wprawdzie twierdzić, że zakres dziedziny podlegającej koordynacji jest szerszy niż zakres stosowania dyrektywy 2000/31, który został ograniczony przez jej art. 1 ust. 5. Trybunał odrzucił jednak taką wykładnię w wyroku z dnia 2 grudnia 2010 r., Ker-Optika (C-108/09, EU:C:2010:725, pkt 27, 28), a także w sposób dorozumiany odrzucił ją w wyroku z dnia 27 kwietnia 2022 r., Airbnb Ireland (C-674/20, EU:C:2022:303, pkt 35, 49). O ile bowiem wspomniana dyrektywa nie ma zastosowania w danej dziedzinie, o tyle mechanizm ustanowiony w jej art. 3 nie może mieć wpływu na stosowanie przepisów należących do tej dziedziny w sytuacjach transgranicznych.

35 Zobacz pkt 70 niniejszej opinii.

36 Zobacz pkt 62 niniejszej opinii.

37 Zobacz podobnie wyrok z dnia 21 marca 2024 r., LEA (C-10/22, EU:C:2024:254, pkt 67).

38 Wyrok z dnia 27 kwietnia 2022 r., Airbnb Ireland (C-674/20, EU:C:2022:303, pkt 27).

w świetle aktualnego stanu prawa Unii, a po drugie, do niebezpiecznej rozbieżności pomiędzy reżimem mającym zastosowanie do zwalczania czynów zabronionych i przestępstw, w zależności od tego, czy zostały popełnione w Internecie, czy też nie.

94. W tym względzie oczywistą prawdą jest, że w motywie 8 dyrektywy 2000/31 wyjaśniono, iż „[c]elem [tej] dyrektywy jest stworzenie ram prawnych dla zapewnienia swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego między państwami członkowskimi, a nie harmonizacja w dziedzinie prawa karnego jako takiego".

95. Wyjaśnienia tego nie można jednak rozumieć w ten sposób, że w celu uniknięcia harmonizacji dziedziny prawa karnego jako takiej wynikające z prawa karnego wymogi mające zastosowanie do usług społeczeństwa informacyjnego lub do świadczących te usługi podmiotów powinny być wyłączone z dziedziny podlegającej koordynacji.

96. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 2 dyrektywy 2000/31 zbliża ona niektóre przepisy krajowe mające zastosowanie do usług społeczeństwa informacyjnego, odnoszące się w szczególności do rynku wewnętrznego. Wyjaśnienie to odnosi się do art. 3 tej dyrektywy. Zasadniczo artykuł ten harmonizuje sposób, w jaki państwa członkowskie zamierzają stosować przepisy krajowe mogące ograniczać swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego.

97. Dyrektywa 2000/31 nie podważa zatem kompetencji państw członkowskich w dziedzinie prawa karnego lub postępowania karnego. Nie wymaga ona również przyjęcia szczególnych przepisów krajowych w tej dziedzinie. Niemniej jednak kwestię, czy na poziomie krajowym istnieje kompetencja, należy odróżnić od kwestii, czy wykonywanie tej kompetencji jest zgodne z prawem Unii.

98. W tym względzie należy zaznaczyć, że dyrektywa 2000/31 została przyjęta na podstawie art. 47 ust. 2, art. 55 i 95 WE, których brzmienie zostało zasadniczo powtórzone w art. 53 ust. 1, art. 62 i 114 TFUE. Jak stanowi art. 1 ust. 1 tej dyrektywy, ma ona przyczyniać się do właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego przez zapewnienie swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego między państwami członkowskimi [39]. W tym celu przewiduje ona w art. 3 poszanowanie obowiązujących w państwie członkowskim usługodawcy wymogów wchodzących w zakres dziedziny podlegającej koordynacji [40]. Gdyby prawodawca Unii uznał, że osiągnięcie tego celu wymaga włączenia do dziedziny podlegającej koordynacji przepisów krajowych pochodzących z dziedziny prawa karnego, by to uczynić, mógłby on oprzeć się na art. 114 TFUE.

99. W myśl art. 114 ust. 1 TFUE Parlament i Rada przyjmują bowiem środki dotyczące zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich, które mają na celu ustanowienie i funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Prawodawca Unii może skorzystać z tego postanowienia w szczególności w razie zaistnienia rozbieżności między przepisami krajowymi, jeżeli takie rozbieżności mogą naruszać podstawowe swobody lub powodować zakłócenia konkurencji i wywierać w ten sposób bezpośredni wpływ na funkcjonowanie rynku wewnętrznego [41]. W przypadku spełnienia warunków zastosowania art. 114 TFUE jako podstawy

[39] Zobacz wyrok z dnia 30 maja 2024 r., Airbnb Ireland i Amazon Services Europe (C-662/22 i C-667/22, EU:C:2024:432, pkt 46).

[40] Zobacz pkt 55 niniejszej opinii.

[41] Zobacz wyrok z dnia 10 lutego 2009 r., Irlandia/Parlament i Rada (C-301/06, EU:C:2009:68, pkt 63).

prawnej prawodawca Unii nie może zostać pozbawiony możliwości powołania się na tę podstawę prawną z tego względu, iż ochrona interesów ogólnych, o których mowa w ust. 3 tego artykułu, a do których należy bezpieczeństwo, jest rozstrzygająca dla podjęcia decyzji [42].

100. Ponadto, gdyby uznać, że wszelkie środki krajowe z dziedziny prawa karnego są wyłączone z dziedziny podlegającej koordynacji, państwo członkowskie mogłoby z łatwością obejść mechanizm ustanowiony w art. 3 dyrektywy 2000/31: wystarczyłoby, aby uregulowało ono wykonywanie działalności polegającej na świadczeniu usług społeczeństwa informacyjnego poprzez przyjęcie przepisów o zabarwieniu prawnokarnym. Przyjęcie takiego podejścia przy wykładni pojęcia „dziedziny podlegającej koordynacji" mogłoby prowadzić do podważenia celu tego mechanizmu i jego skuteczności (effet utile).

101. Ponadto za przekonujący uważam argument rządu francuskiego, zgodnie z którym wdrożenie mechanizmu ustanowionego w art. 3 dyrektywy 2000/31 dla osiągnięcia celu, jakim jest swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego, może mieć wpływ na terytorialne zastosowanie przepisów krajowych wynikających z prawa karnego. Niemniej jednak – jak już wskazałem – taki skutek prawny wpisywał się w ramy kompetencji prawodawcy Unii. Z drugiej strony mechanizmy rynku wewnętrznego, w szczególności te oparte na zasadzie państwa pochodzenia, mogą z definicji wpływać na zakres terytorialny przepisów krajowych.

102. W tym ostatnim względzie – jak przyznaje sam rząd francuski – prawa karnego nie można w sposób bezwzględny wyłączyć z dziedziny podlegającej koordynacji. Rząd ten uważa bowiem, że rozwiązanie przyjęte w art. 1 ust. 5 dyrektywy 2006/123/WE [43] można zastosować w drodze analogii do dyrektywy 2000/31. Zdaniem tego rządu przepis prawa karnego wchodzi zatem w zakres dziedziny podlegającej koordynacji zdefiniowanej w art. 2 lit. h) tej drugiej dyrektywy, jeżeli reguluje on w sposób szczególny podejmowanie lub prowadzenie takiej działalności i skutkuje obejściem zasad ustanowionych we wspomnianej dyrektywie [44].

103. W tym względzie należy przypomnieć, że dyrektywa 2006/123 została przyjęta na podstawie art. 47 ust. 2 i art. 55 WE, które odpowiadają, odpowiednio, art. 53 ust. 1 i art. 62 TFUE. Postanowienia te wymieniono również wśród przepisów stanowiących podstawę prawną dyrektywy 2000/31.

104. W związku z tym, jeżeli dyrektywa 2006/123 – w której wskazano, że nie ma ona wpływu na przepisy prawa karnego [45] ani ich nie narusza [46] – może wpływać na terytorialne zastosowanie przepisów prawa karnego, to nie może być inaczej w przypadku dyrektywy 2000/31, która reguluje krajowe przepisy tego prawa w sposób bardziej liberalny. Ta druga dyrektywa nie zawiera bowiem żadnego przepisu podobnego do art. 1 ust. 5 dyrektywy 2006/123. Jeśli chodzi

42 Zobacz wyrok z dnia 3 grudnia 2019 r., Republika Czeska/Parlament i Rada (C-482/17, EU:C:2019:1035, pkt 36).

43 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym (Dz.U. 2006, L 376, s. 36).

44 Rząd francuski wywodzi ten argument z art. 1 ust. 5 dyrektywy 2006/123, który ma następujące brzmienie: „Niniejsza dyrektywa nie ma wpływu na przepisy prawa karnego państw członkowskich. Państwa członkowskie nie mogą jednak, obchodząc przepisy niniejszej dyrektywy, ograniczać swobody świadczenia usług poprzez stosowanie przepisów prawa karnego, które szczególnie regulują lub wpływają na podejmowanie lub prowadzenie działalności usługowej".

45 Zobacz art. 1 ust. 5 dyrektywy 2006/123.

46 Zobacz motyw 12 dyrektywy 2006/123 [w wersji polskiej motywu 12 tej dyrektywy posłużono się sformułowaniem „nie wywiera wpływu na przepisy prawa karnego" – przyp. tłum.].

o odniesienia do prawa karnego, jedynym wspólnym punktem tych dwóch dyrektyw jest to, że w motywach obu tych aktów prawnych wskazano, iż nie harmonizują one tej dziedziny prawa [47].

105. W każdym razie rezultat, do osiągnięcia którego zmierzają te dwie dyrektywy, jest taki sam. Państwo członkowskie nie może bowiem ograniczać swobody świadczenia usług w ramach rynku wewnętrznego, wprowadzonej w życie zgodnie z zasadami przewidzianymi w tej pierwszej bądź w tej drugiej dyrektywie, poprzez odwołanie się do przepisów karnych swego prawa krajowego.

106. Podsumowując, okoliczność, że dyrektywa 2000/31 została przyjęta na podstawie artykułów traktatu WE, które odpowiadają art. 53 ust. 1, art. 62 i art. 114 TFUE, nie oznacza, że przepisy z dziedziny prawa karnego są wyłączone z dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu art. 2 lit. h) tej dyrektywy.

e) Stosowanie prawa karnego jako odstępstwo od swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego

107. Zgodnie z logiką mechanizmu ustanowionego w art. 3 dyrektywy 2000/31 państwo członkowskie inne niż to, w którym ma siedzibę podmiot świadczący usługę społeczeństwa informacyjnego, nie może co do zasady stosować do tego usługodawcy wymogów, które wchodzą w zakres dziedziny podlegającej koordynacji. Zgodnie z art. 3 ust. 4 tej dyrektywy takie państwo członkowskie może jednak zastosować w odniesieniu do określonej usługi społeczeństwa informacyjnego środki mające na celu odstąpienie od zasady swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego ustanowionej w art. 3 ust. 2 wspomnianej dyrektywy, o ile spełniają one kilka kumulatywnych warunków [48].

108. Zgodnie z art. 3 ust. 4 lit. a) dyrektywy 2000/31 dany środek ograniczający musi być konieczny do zapewnienia zwłaszcza porządku publicznego, w szczególności do zapobiegania przestępstwom, ich dochodzenia, wykrywania oraz ścigania, wraz z ochroną małoletnich oraz walką z podżeganiem do nienawiści z powodów rasowych, seksualnych, religijnych oraz narodowościowych, a także z naruszeniem godności człowieka dotyczącymi osób fizycznych. Środki niezbędne do zagwarantowania takich celów interesu ogólnego mogą wchodzić w zakres prawa karnego. Można by zatem argumentować, że gdyby przepisy prawa karnego zostały wyłączone z dziedziny podlegającej koordynacji, nie byłoby potrzeby zezwalania państwu członkowskiemu na odstępstwo od art. 3 ust. 2 dyrektywy 2000/31 na potrzeby realizacji tych celów interesu ogólnego.

109. Podążając tym tokiem rozumowania dyrektywa 2000/31 przewiduje w art. 3 ust. 4 lit. b), że państwo członkowskie może odstąpić od art. 3 ust. 2 tej dyrektywy nie tylko pod warunkiem, że zwróci się do państwa członkowskiego, na terytorium którego dany usługodawca ma siedzibę, o zastosowanie środków, lecz również że powiadomi Komisję i to państwo członkowskie o zamiarze zastosowania danych środków ograniczających. Zgodnie z tym pierwszym przepisem państwo członkowskie, które chciałoby zastosować takie środki stanowiące odstępstwo, podlegałoby jednak tym obowiązkom „bez uszczerbku dla postępowania sądowego, łącznie ze wstępną procedurą sądową oraz czynnościami przeprowadzonymi w postępowaniu przygotowawczym”. Chociaż zastrzeżenie to może budzić wątpliwości interpretacyjne, jest

[47] Zobacz motyw 8 dyrektywy 2000/31 i motyw 12 dyrektywy 2006/123, w którym wyjaśniono, że dyrektywa ta „nie harmonizuje [przepisów prawa karnego] […] ani nie wywiera [na nie] wpływu. Państwa członkowskie nie powinny być jednak w stanie, obchodząc zasady ustanowione w niniejszej dyrektywie, ograniczać swobody świadczenia usług poprzez stosowanie przepisów prawa karnego, które w sposób szczególny wpływają na podejmowanie lub prowadzenie działalności usługowej”.

[48] Zobacz pkt 30 niniejszej opinii.

oczywiste, że odzwierciedla ono wolę prawodawcy Unii, aby uregulować wdrażanie przepisów wynikających z prawa karnego w kontekście mechanizmu ustanowionego w art. 3 dyrektywy 2000/31.

110. Także w tym kontekście zastrzeżenie poczynione w art. 3 ust. 4 lit. b) dyrektywy 2000/31 zostało wyjaśnione w motywie 26 tej dyrektywy, w myśl którego państwa członkowskie mogą, zgodnie z warunkami ustanowionymi w niniejszej dyrektywie, stosować swoje krajowe przepisy prawa karnego oraz postępowania karnego, aby zastosować wszelkie środki dochodzeniowe i inne konieczne dla wykrycia i ścigania przestępstw, „tak, żeby nie było potrzeby powiadamiania o tych środkach Komisji". Wynika z tego, że stosowanie takich przepisów krajowych, mimo że utrudnia swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego, nie musi być zgłaszane na podstawie art. 3 ust. 4 lit. b) rzeczonej dyrektywy. Jak każdy inny środek wchodzący w zakres dziedziny podlegającej koordynacji, owe przepisy krajowe muszą jednak spełniać warunki materialne przewidziane w art. 3 ust. 4 lit. a) tej dyrektywy. Wynika z tego, że krajowe przepisy prawa karnego i postępowania karnego nie są jako takie wyłączone z dziedziny podlegającej koordynacji.

f) Wnioski

111. Ze wszystkich powodów, które właśnie przedstawiłem, należy uznać, że rozpatrywanego obowiązku nie można wyłączyć z dziedziny podlegającej koordynacji z tego tylko powodu, że stanowi on konsekwencję przepisów prawa karnego.

112. Proponuję zatem, aby na pytanie pierwsze odpowiedzieć w ten sposób, że obowiązek wdrożenia rozwiązań technicznych mających na celu uniemożliwienie małoletnim dostępu do treści pornograficznych nie może zostać wyłączony z dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31 jedynie z tego powodu, że obowiązek ten stanowi konsekwencję generalnych i abstrakcyjnych przepisów prawa karnego, które wskazują, że określone czyny stanowią przestępstwo podlegające ściganiu, i które mają zastosowanie bez rozróżnienia do każdej osoby fizycznej lub prawnej.

3. Pytanie trzecie

a) W przedmiocie znaczenia pytania trzeciego

113. Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy z uwagi na fakt, że przyjęcie indywidualnych środków dotyczących danej usługi nie pozwala na zapewnienie skutecznej ochrony praw podstawowych zagwarantowanych w art. 1 i 24 Karty oraz w art. 8 EKPC, możliwe jest odstąpienie od mechanizmu ustanowionego w art. 3 dyrektywy 2000/31 w celu nałożenia na kategorię usługodawców obowiązku wynikającego z przepisów generalnych i abstrakcyjnych.

114. Sąd odsyłający wychodzi bowiem z założenia, że z uwagi na warunki przewidziane w art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31 przyjęcie indywidualnych środków nie umożliwia zapewnienia takiej ochrony. Wynika z tego, że w ocenie tego sądu możliwość zastosowania środka spełniającego te warunki wobec wydawcy usług publicznego udostępniania treści online nie spełnia wymogów wynikających z ochrony praw podstawowych.

115. W tych okolicznościach sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy przy założeniu, że dyrektywa 2000/31 stoi na przeszkodzie obowiązkowi wynikającemu z przepisów generalnych i abstrakcyjnych, takiemu jak rozpatrywany w niniejszym postępowaniu, państwo członkowskie przeznaczenia usług może jednak nałożyć ten obowiązek na usługodawców mających siedzibę w innych państwach członkowskich z uwagi na znaczenie praw podstawowych.

116. Pytanie to wymaga odpowiedzi tylko wtedy, gdy spełnione są trzy przesłanki: po pierwsze, rozpatrywany obowiązek wchodzi w zakres dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31, po drugie, stosowanie tego obowiązku ogranicza, w rozumieniu art. 3 ust. 2 tej dyrektywy, swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego, a po trzecie, ów obowiązek nie spełnia warunków przewidzianych w art. 3 ust. 4 rzeczonej dyrektywy.

117. W tym względzie, jak wynika z mojej analizy dwóch pierwszych pytań, rozpatrywany obowiązek stanowi wymóg wchodzący w zakres dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31 [49].

118. Z drugiej strony sąd odsyłający jest świadomy, że rozpatrywany obowiązek nie spełnia warunków przewidzianych w art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31. Obowiązek ten wynika bowiem z przepisów generalnych i abstrakcyjnych, które – jak wskazuje ten sąd – mają zastosowanie bez rozróżnienia do każdej osoby fizycznej lub prawnej. W tym względzie Trybunał wyjaśnił już, że środków krajowych o charakterze generalnym i abstrakcyjnym nie można zakwalifikować jako „środków podejmowanych przeciw określonej usłudze społeczeństwa informacyjnego" w rozumieniu art. 3 ust. 4 tej dyrektywy [50], za pomocą których państwo członkowskie przeznaczenia usług może ograniczyć swobodny przepływ takiej usługi.

119. Przed przystąpieniem do analizy pytania trzeciego należy zatem najpierw ustalić, czy rozpatrywany obowiązek ogranicza swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego.

b) W przedmiocie ograniczenia swobody świadczenia usług

120. Jestem zdania, iż prawodawca Unii wyjaśnił, że zastosowanie do usługodawcy obowiązku takiego jak rozpatrywany w niniejszym postępowaniu ogranicza swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego i że, z zastrzeżeniem odstępstw przewidzianych w art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31, obowiązek ten nie może zostać nałożony przez państwo członkowskie inne niż to, w którym usługodawca ten ma siedzibę.

121. Zgodnie bowiem z art. 6a ust. 1 dyrektywy 2010/13 państwa członkowskie stosują odpowiednie środki w celu zapewnienia, by *audiowizualne usługi medialne* świadczone przez dostawców usług medialnych podlegających ich jurysdykcji, które mogą zaszkodzić fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich, były udostępniane jedynie w taki sposób, by małoletni w zwykłych okolicznościach nie mogli ich słuchać ani oglądać, przy czym środki te mogą obejmować korzystanie z narzędzi umożliwiających weryfikację wieku.

122. Z drugiej strony z art. 28a ust. 1 dyrektywy 2010/13 w związku z art. 3 ust. 1 dyrektywy 2000/31 wynika, że dostawca *platformy udostępniania wideo* podlega jurysdykcji państwa członkowskiego, na terytorium którego ma on siedzibę. Ponadto art. 28b ust. 1 dyrektywy 2010/13 przewiduje, że to państwo członkowskie zapewnia, by ów dostawca stosował

[49] Zobacz pkt 112 niniejszej opinii.

[50] Zobacz wyrok z dnia 30 maja 2024 r., Airbnb Ireland i Amazon Services Europe (C-662/22 i C-667/22, EU:C:2024:432, pkt 71).

odpowiednie środki w celu ochrony małoletnich przed treściami wideo stworzonymi przez użytkownika, które mogą zaszkodzić ich rozwojowi fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu. Zgodnie z art. 28b ust. 3 tej dyrektywy środki te polegają w szczególności, w stosownym wypadku, na tworzeniu i wykorzystywaniu systemów weryfikacji wieku użytkowników platform udostępniania treści wideo w odniesieniu do tych treści.

123. Ponadto w art. 15 rozporządzenia (UE) 2024/1083 [51] ustanowiono mechanizm umożliwiający wszystkim właściwym krajowym władzom lub organom regulacyjnym zwrócenie się do swoich odpowiedników w państwie członkowskim, w którym usługodawca ma siedzibę, o zastosowanie niezbędnych i proporcjonalnych środków w celu kontrolowania, czy dostawcy platform udostępniania wideo wypełniają obowiązki określone w art. 28b ust. 1–3 dyrektywy 2010/13. Z art. 15 ust. 1 tego rozporządzenia („bez uszczerbku dla art. 3 dyrektywy 2000/31"), interpretowanego w świetle jego motywu 45, wynika, że w przypadku gdy korzystanie z tego mechanizmu nie prowadzi do polubownego rozwiązania, swoboda świadczenia usług społeczeństwa informacyjnego z innego państwa członkowskiego może zostać ograniczona tylko wtedy, gdy spełnione są warunki określone w art. 3 dyrektywy 2000/31 i gdy przeprowadzono procedurę ustanowioną w tym artykule.

124. Niezależnie od tego, czy rozporządzenie 2024/1083 ma zastosowanie ratione temporis [52] i czy usługi udostępniania treści online, o których mowa w odesłaniu prejudycjalnym w sprawie C-190/24, obejmują również usługi, które nie są platformami udostępniania wideo w rozumieniu tego rozporządzenia, w art. 15 tego rozporządzenia potwierdzono, że prawodawca Unii zamierzał przypomnieć zasadę wynikającą z art. 3 dyrektywy 2000/31, zgodnie z którą środki niezbędne do zapewnienia ochrony małoletnich, takie jak te, o których mowa w art. 28b ust. 1–3 dyrektywy 2010/13, są przyjmowane i stosowane przez państwo członkowskie, w którym podmiot świadczący usługi społeczeństwa informacyjnego ma siedzibę, wobec czego środki w tej dziedzinie mają wpływ na kompetencje tego pierwszego państwa członkowskiego i ograniczają swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego.

125. Należy zatem uznać, że obowiązek wdrożenia rozwiązań technicznych mających na celu uniemożliwienie małoletnim dostępu do treści pornograficznych, taki jak ten rozpatrywany w niniejszej sprawie, ogranicza co do zasady swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego.

126. Pragnę uściślić, że stwierdzenie to odnosi się nie tylko do takiego obowiązku, który wynika z generalnych i abstrakcyjnych przepisów prawa karnego, lecz również do wezwania, które właściwy organ może skierować do wydawcy usług udostępniania treści online.

127. W celu spełnienia obowiązku przewidzianego w art. 28b ust. 2 dyrektywy 2010/13 operatorzy platform internetowych muszą bowiem nie tylko ograniczyć dostęp do treści o charakterze pornograficznym, ale również wprowadzić rozwiązanie, które skutecznie chroni małoletnich przed treściami pornograficznymi, co skutkuje zmianą sposobu, w jaki wykonują oni działalność polegającą na świadczeniu usługi społeczeństwa informacyjnego.

[51] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ustanowienia wspólnych ram dla usług medialnych na rynku wewnętrznym i zmiany dyrektywy 2010/13/UE (europejski akt o wolności mediów) (Dz.U. L, 2024/1083).

[52] Z art. 29 rozporządzenia 2024/1083 wynika, że art. 15 stosuje się od dnia 8 maja 2025 r.

128. Podobnie, chociaż art. 23 ustawy z dnia 30 lipca 2020 r. może sugerować, że do usługodawcy można skierować wezwanie do usunięcia uchybienia odnoszące się do (pojedynczej) treści pornograficznej, to jednak art. 3 dekretu z dnia 7 października 2021 r. sugeruje, że rozwiązanie to odnosi się do procesu technologicznego wprowadzonego w celu zapewnienia, że użytkownicy chcący uzyskać dostęp do usługi są pełnoletni.

129. Ze wszystkich powodów, które właśnie przedstawiłem, należy uznać, że obowiązek wdrożenia rozwiązań technicznych mających na celu uniemożliwienie małoletnim dostępu do treści pornograficznych ogranicza co do zasady swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego. W celu nałożenia takiego obowiązku na usługodawcę mającego siedzibę w innym państwie członkowskim państwo członkowskie musi spełnić warunki przewidziane w art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31.

130. Przejdę teraz do analizy problematyki stanowiącej sedno pytania trzeciego, a mianowicie kwestii pogodzenia wymogów przewidzianych w dyrektywie 2000/31 z wymogami dotyczącymi ochrony praw podstawowych.

c) Stosowanie praw podstawowych w celu odstąpienia od art. 3 ust. 1 i 2 dyrektywy 2000/31

131. Jak zauważyła Komisja, pytanie trzecie sugeruje, że ze względu na swe nieodłączne ograniczenia dyrektywa 2000/31 nie spełnia wymogów dotyczących ochrony praw podstawowych zagwarantowanych w art. 1 i 24 Karty oraz w art. 8 EKPC.

132. Jednakże z motywu 10 dyrektywy 2000/31 wynika, że mechanizm ustanowiony w art. 3 tej dyrektywy w celu zagwarantowania obszaru bez granic wewnętrznych dla handlu elektronicznego zapewnia wysoki poziom ochrony celów interesu ogólnego, w szczególności ochrony małoletnich.

133. W tym względzie, jak już wskazałem [53], mechanizm ten opiera się w szczególności na stosowaniu zasady nadzoru w państwie członkowskim pochodzenia. W myśl tej zasady zadaniem każdego państwa członkowskiego mającego status państwa członkowskiego pochodzenia usług społeczeństwa informacyjnego jest uregulowanie tych usług i w związku z tym ochrona celów interesu ogólnego wymienionych w art. 3 ust. 4 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/31 [54]. Jednym z tych celów jest ochrona porządku publicznego, która obejmuje, w świetle brzmienia tego przepisu i motywu 10 tej dyrektywy, ochronę małoletnich. Nadzór sprawowany przez państwo członkowskie pochodzenia powinien zatem zapewniać skuteczną ochronę tego celu, i to w interesie nie tylko państwa członkowskiego pochodzenia i jego obywateli, lecz również innych państw członkowskich i ich obywateli [55].

134. Ponadto dyrektywa 2000/31 opiera się również na zasadzie wzajemnego uznawania, zgodnie z którą każde państwo członkowskie mające status państwa członkowskiego przeznaczenia usług społeczeństwa informacyjnego czuwa nad tym, aby nie ograniczać swobodnego przepływu takich usług. Państwo członkowskie przeznaczenia musi zatem uznać, że państwo członkowskie,

53 Zobacz pkt 31 niniejszej opinii.

54 Zobacz wyroki: Google Ireland i in. (pkt 43); a także z dnia 30 maja 2024 r., Airbnb Ireland i Amazon Services Europe (C-662/22 i C-667/22, EU:C:2024:432, pkt 56).

55 W motywie 22 dyrektywy 2000/31 zapisano, iż „[n]adzór nad usługami społeczeństwa informacyjnego powinien być prowadzony u źródła działalności, aby zapewnić skuteczną ochronę celów interesu publicznego […] nie tylko obywatelom [państwa członkowskiego, na terytorium którego usługodawca ma siedzibę], ale także wszystkim obywatelom [Unii]”. Zobacz moja opinia w sprawach Airbnb Ireland i in. (od C-662/22 do C-667/22, EU:C:2024:18, pkt 147).

w którym usługodawca ma siedzibę, gwarantuje na odpowiednim poziomie realizację celu interesu ogólnego, jakim jest ochrona małoletnich. W przypadku braku takiej ochrony jedyna możliwość, jaką dysponuje to pierwsze państwo członkowskie w celu zaradzenia tej sytuacji, polega na przyjęciu środków zgodnie z wymogami ustanowionymi w art. 3 ust. 4 tej dyrektywy.

135. W tym względzie dyrektywa 2010/13 spełnia wymogi dotyczące ochrony małoletnich. W szczególności zgodnie z art. 28b tej dyrektywy państwo członkowskie zapewnia, aby dostawcy platform udostępniania wideo mający siedzibę na jego terytorium stosowali odpowiednie środki w celu ochrony małoletnich. Środki te mogą polegać na wdrożeniu systemu weryfikacji wieku [56]. W przypadku gdy państwo członkowskie pochodzenia nie zapewnia wymaganego poziomu ochrony małoletnich, państwo członkowskie przeznaczenia może zastosować środki przewidziane w art. 3 ust. 4 tej dyrektywy.

136. Realizowany przez sporny środek krajowy cel interesu ogólnego polegający na ochronie małoletnich jest chroniony, po pierwsze, w ramach wprowadzenia w życie zasady nadzoru w państwie członkowskim pochodzenia, zgodnie z przepisami przewidzianymi w tym względzie w dyrektywie 2010/13, a po drugie, poprzez mechanizm odstępstwa, na który inne państwa członkowskie mogą się powołać doraźnie, gdy spełnione są warunki przewidziane w art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31.

137. Prawodawca Unii zadbał zatem o pogodzenie wymogów rynku wewnętrznego i ochrony praw podstawowych. Uznanie, że mechanizmy przewidziane w tym celu w dyrektywach 2000/31 i 2010/13 nie spełniają wymogów przewidzianych w art. 1 i 24 Karty, sprowadzałoby się do podważenia ważności tych dwóch dyrektyw.

138. Co ważniejsze, mechanizmy te odzwierciedlają konsensus osiągnięty przez państwa członkowskie co do ich obowiązków w zakresie ochrony małoletnich przed szkodliwymi treściami na obszarze bez granic wewnętrznych dla handlu elektronicznego. Podważenie wspomnianych mechanizmów zagroziłoby ich skuteczności i podważyłoby wzajemne zaufanie między państwami członkowskimi.

139. Ponadto, chociaż Trybunał uznał, że państwo członkowskie może powołać się na prawo podstawowe w celu uzyskania ochrony, jaką prawo to zapewnia, w sytuacji gdy nie zezwala mu na to żaden przepis prawa wtórnego, to jednak rozwiązanie to znajduje zastosowanie w kontekście, w którym akt prawny prawa Unii nie zawiera żadnego mechanizmu odstępstw, który dawałby temu państwu członkowskiemu możliwość zagwarantowania danego prawa podstawowego [57]. Tymczasem dyrektywa 2000/31 ustanowiła taki mechanizm w art. 3 ust. 4, w związku z czym ten nurt orzecznictwa nie ma zastosowania w badanej sprawie.

140. W konsekwencji na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, że fakt, iż przyjęcie indywidualnych środków dotyczących danej usługi nie pozwala na zapewnienie skutecznej ochrony praw podstawowych zagwarantowanych w art. 1 i 24 Karty oraz w art. 8 EKPC, nie oznacza, że możliwe jest odstąpienie od mechanizmu ustanowionego w art. 3 dyrektywy 2000/31 w celu nałożenia na kategorię usługodawców obowiązku wynikającego z przepisów generalnych i abstrakcyjnych.

56 Zobacz pkt 122 niniejszej opinii.

57 Zobacz podobnie wyrok z dnia 5 kwietnia 2016 r., Aranyosi i Căldăraru (C-404/15 i C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, pkt 80–83, 88).

E. Sprawa C-190/24

1. W przedmiocie pytania pierwszego

141. Pytanie pierwsze zmierza do ustalenia, czy dziedzina podlegająca koordynacji, zdefiniowana w art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31, obejmuje nałożony na podmioty świadczące elektroniczną usługę pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej zakaz retransmitowania za pośrednictwem tej usługi wszelkich komunikatów lub informacji nadawanych przez użytkowników, które mogą pozwolić innym użytkownikom na uniknięcie kontroli drogowej, niezależnie od okoliczności, że zakaz ten nie dotyczy żadnej z dziedzin regulowanych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdziałach II i III tej dyrektywy.

142. Pragnę przypomnieć, że – jak wynika z moich rozważań dotyczących pytania drugiego w sprawie C-188/24 – dziedzina podlegająca koordynacji, zdefiniowana w art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31, obejmuje wymagania dotyczące prowadzenia działalności polegającej na świadczeniu usługi społeczeństwa informacyjnego również wtedy, gdy wymagania te nie dotyczą dziedzin regulowanych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdziałach II i III tej dyrektywy [58].

143. W konsekwencji w celu udzielenia odpowiedzi na to pytanie pozostaje zbadać, czy rozpatrywany zakaz retransmitowania stanowi wymóg wchodzący w zakres dziedziny podlegającej koordynacji.

144. W tym względzie pragnę zauważyć, że rozpatrywany zakaz retransmitowania ma wpływ na wykonywanie działalności polegającej na świadczeniu usługi społeczeństwa informacyjnego. W celu przestrzegania takiego zakazu usługodawca jest bowiem zobowiązany ograniczyć lub zawiesić normalne funkcjonowanie swojej usługi, a tym samym prowadzić daną działalność w szczególny sposób. W niniejszej sprawie okoliczność, że rozpatrywany zakaz retransmitowania zobowiązuje usługodawcę do ograniczenia funkcjonowania jego usługi jedynie okazjonalnie i w odniesieniu do danej kontroli drogowej, nie zmienia istoty obowiązku wynikającego z tego zakazu. Okoliczność ta może natomiast okazać się istotna w ramach badania mającego na celu ustalenie, czy wspomniany zakaz ogranicza swobodny przepływ usług w rozumieniu art. 3 ust. 2 dyrektywy 2000/31, czy też spełnia on warunki przewidziane w art. 3 ust. 4 tej dyrektywy.

145. Należy ponadto przypomnieć, że rozpatrywanemu zakazowi retransmitowania towarzyszy sankcja [59]: jego przestrzeganie warunkuje zatem zgodne z prawem wykonywanie działalności polegającej na świadczeniu usługi społeczeństwa informacyjnego.

146. W tym stanie rzeczy na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że dziedzina podlegająca koordynacji, zdefiniowana w art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31, obejmuje nałożony na podmioty świadczące elektroniczne usługi pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej zakaz retransmitowania za pośrednictwem tej usługi wszelkich komunikatów lub informacji nadawanych przez użytkowników, które mogą pozwolić innym użytkownikom na uniknięcie kontroli drogowej, niezależnie od okoliczności, że zakaz ten nie dotyczy żadnej z dziedzin regulowanych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdziałach II i III tej dyrektywy.

58 Zobacz pkt 64 niniejszej opinii.

59 Zobacz pkt 13 niniejszej opinii.

2. W przedmiocie pytania drugiego

a) Znaczenie pytania prejudycjalnego i jego przeformułowanie

147. Pytanie drugie – w postaci, a jakiej zostało ono sformułowane przez sąd odsyłający – dotyczy zasadniczo kwestii, czy rozpatrywany zakaz retransmitowania jest wyłączony z dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31 ze względu na to, że jest on niezbędny do zapewnienia skuteczności kontroli drogowych przeprowadzanych w celu zatrzymania osób poszukiwanych za przestępstwa lub czyny niedozwolone lub stanowiących zagrożenie dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa publicznego.

148. Takie sformułowanie tego pytania sugeruje, że zmierza ono do ustalenia, czy rozpatrywany zakaz retransmitowania wchodzi w zakres stosowania dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31.

149. Ponadto pytanie to odnosi się do motywu 26 dyrektywy 2000/31 („mimo że motyw 26 […] precyzuje, iż"), w którym wskazano, że „[p]aństwa członkowskie mogą […] stosować swoje krajowe przepisy prawa karnego oraz postępowania karnego, aby podjąć wszelkie środki dochodzeniowe i inne konieczne dla wykrycia i ścigania przestępstw". Odniesienie to, poprzedzone wyrażeniem „mimo że", pozwala zrozumieć, że sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy rozpatrywany zakaz retransmitowania jest wyłączony z dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu art. 2 lit. h) tej dyrektywy ze względu na to, że jest on niezbędny do zapewnienia skuteczności kontroli drogowych przeprowadzanych w celu zatrzymania osób poszukiwanych za przestępstwa lub czyny niedozwolone lub stanowiących zagrożenie dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa publicznego.

150. Pragnę zauważyć, że spółka Coyote System uważa, iż o ile rozpatrywany zakaz retransmitowania należy do dziedziny podlegającej koordynacji, o tyle nie może on stanowić środka wchodzącego w zakres tej dziedziny, za pomocą którego państwo członkowskie przeznaczenia usług społeczeństwa informacyjnego może odstąpić od zasady przewidzianej w art. 3 ust. 2 dyrektywy 2000/31 i ograniczyć swobodny przepływ tych usług.

151. W tym względzie spółka Coyote System utrzymuje, że wbrew temu, czego wymaga art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31, przepis krajowy nakładający rozpatrywany zakaz retransmitowania nie dotyczy określonej usługi społeczeństwa informacyjnego. Natomiast zakaz ten stanowi jej zdaniem, zgodnie z brzmieniem przytoczonego w postanowieniu odsyłającym fragmentu wyroku Google Ireland i in.[60], „generalny i abstrakcyjny środek dotyczący określonej, opisanej w sposób ogólny kategorii usług społeczeństwa informacyjnego, mający zastosowanie bez rozróżnienia do każdego podmiotu świadczącego usługi tej kategorii"[61].

152. Z tego punktu widzenia poprzez pytanie drugie sąd odsyłający zwraca się zatem do Trybunału o zbadanie kwestii, czy art. 3 dyrektywy 2000/31 stoi na przeszkodzie zakazowi retransmitowania, który Republika Francuska, jako państwo członkowskie przeznaczenia usług społeczeństwa informacyjnego, zamierza nałożyć na usługodawców mających siedzibę w innych państwach członkowskich.

60 Punkt 60.

61 W świetle opinii przedstawionej w postępowaniach głównych przez sprawozdawcę generalnego Conseil d'État (rady stanu) wydaje się, że podziela on stanowisko, zgodnie z którym „[s]prawa [C-190/24] dotyczy wymogów odnoszących się do wykonywania działalności przez podmioty świadczące usługi należące do kategorii usług społeczeństwa informacyjnego. Sporne przepisy są generalne i abstrakcyjne, nie dotyczą one »określonej usługi«".

153. Również w tym kontekście rząd francuski zaproponował w swoich uwagach na piśmie inne podejście do analizy zgodności z prawem rozpatrywanego zakazu retransmitowania. Zasadniczo twierdzi on, że zakaz ten nie ogranicza swobodnego przepływu usług, a zatem nie podlega warunkom przewidzianym w art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31. Na poparcie swojego stanowiska rząd ten opiera się na art. 14 ust. 3 tej dyrektywy, który dotyczy nakazów skierowanych do dostawców usług hostingowych.

154. Takie rozumowanie może mieć wpływ na zgodność rozpatrywanego zakazu retransmitowania z dyrektywą 2000/31. Proponuję zatem zbadać również tę ścieżkę analizy w celu dostarczenia sądowi odsyłającemu wszelkich wskazówek interpretacyjnych wynikających z prawa Unii, które mogą być mu pomocne przy ocenie zgodności badanych przepisów krajowych z tą dyrektywą.

155. W tym celu proponuję przeformułować pytanie drugie i uznać, że poprzez to pytanie sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy art. 3 dyrektywy 2000/31 stoi na przeszkodzie zakazowi retransmitowania komunikatów i informacji nadawanych przez użytkowników usługi pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej, jaki państwo członkowskie przeznaczenia tych usług zamierza nałożyć na świadczące rzeczone usługi podmioty, które mają siedzibę w innych państwach członkowskich.

b) Struktura analizy

156. W swoich uwagach na piśmie rząd francuski wskazuje, że badanie zgodności z prawem rozpatrywanego zakazu retransmitowania w świetle dyrektywy 2000/31 powinno rozpocząć się od analizy problematyki nakazów, o których mowa w art. 14 ust. 3 tej dyrektywy, a które nie podlegają wymogom przewidzianym w jej art. 3 ze względu na to, że nie ograniczają one swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego.

157. Tymczasem w ramach dyrektywy 2000/31 kwestia, czy środek krajowy ogranicza swobodny przepływ usług, jest istotna tylko wtedy, gdy środek ten stanowi wymóg wchodzący w zakres dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu art. 2 lit. h) tej dyrektywy. Z art. 3 ust. 2 tej dyrektywy wynika bowiem, że państwa członkowskie nie mogą z powodów wchodzących w zakres tej dziedziny ograniczać swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego pochodzących z innego państwa członkowskiego [62]. Środek krajowy, który pociąga za sobą takie ograniczenie, ale nie należy do dziedziny podlegającej koordynacji, jest zatem pozbawiony znaczenia w świetle art. 3 wspomnianej dyrektywy.

158. Mając na względzie tę uwagę, w pierwszej kolejności zbadam, czy w świetle celów realizowanych poprzez rozpatrywany zakaz retransmitowania zakaz ten jest wyłączony z dziedziny podlegającej koordynacji [śródtytuł c)]; w drugiej kolejności zajmę się argumentacją rządu francuskiego, zgodnie z którą zakaz ten nie ogranicza swobodnego przepływu usług [śródtytuł d)]; w trzeciej kolejności pokrótce zbadam argument spółki Coyote System, zgodnie z którym ów zakaz nie może spełniać warunków przewidzianych w art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31 [śródtytuł e)].

62 Zobacz pkt 30 niniejszej opinii.

c) Ochrona porządku publicznego i bezpieczeństwa publicznego

159. Powstaje pytanie, czy rozpatrywany zakaz retransmitowania jest wyłączony z dziedziny podlegającej koordynacji ze względu na to, że jest on niezbędny do zapewnienia skuteczności kontroli drogowych przeprowadzanych w celu zatrzymania osób poszukiwanych za przestępstwa lub czyny niedozwolone lub stanowiących zagrożenie dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa publicznego.

160. W tym względzie w pierwszej kolejności, jak już wskazałem [63], należy zaznaczyć, że środek krajowy nie może zostać wyłączony z dziedziny podlegającej koordynacji z tego tylko powodu, że stanowi on konsekwencję przepisów prawa karnego. A fortiori nie ma zatem żadnego powodu, aby uznać, że środek niezbędny do przyczynienia się do stosowania prawa karnego lub do ochrony celów interesu ogólnego, takich jak porządek publiczny lub bezpieczeństwo publiczne, jest wyłączony z tej dziedziny.

161. W drugiej kolejności należy stwierdzić, że ani charakter celu interesu ogólnego, który państwo członkowskie stara się chronić za pomocą środka krajowego, ani okoliczność, że środek ten jest konieczny do jego osiągnięcia, nie są decydujące dla zakwalifikowania tego środka jako „wymogu wchodzącego w zakres dziedziny podlegającej koordynacji". Aby bowiem ustalić, czy środek krajowy stanowi taki wymóg, należy zbadać jego przedmiot i sprawdzić, czy dotyczy on podejmowania lub prowadzenia działalności społeczeństwa informacyjnego [64].

162. W trzeciej kolejności należy zaznaczyć, że w ramach dyrektywy 2000/31 cele interesu ogólnego odgrywają szczególną rolę, odrębną od roli przedmiotu danego środka. Państwo członkowskie może zasadniczo powołać się na cele interesu ogólnego wymienione w art. 3 ust. 4 lit. a) ppkt (i) tej dyrektywy w celu odstąpienia, za pomocą środka wchodzącego w zakres dziedziny podlegającej koordynacji, od zasady swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego. Ochrona porządku publicznego, w szczególności zapobieganie przestępstwom, prowadzenie dochodzeń, ich wykrywanie i ściganie, jak również ochrona bezpieczeństwa publicznego zaliczają się do tych celów interesu ogólnego.

163. W czwartej kolejności należy nadmienić, że we fragmencie motywu 26 dyrektywy 2000/31, na który zwrócił uwagę sąd odsyłający, wskazano, że państwa członkowskie mogą stosować swoje krajowe przepisy prawa karnego oraz postępowania karnego, aby zastosować wszelkie środki dochodzeniowe i inne środki konieczne do wykrycia i ścigania przestępstw. Należy zauważyć, że w motywie tym wyjaśniono również, iż państwa członkowskie mogą skorzystać z tego uprawnienia zgodnie z warunkami ustanowionymi w tej dyrektywie. Jak bowiem wskazałem w pkt 110 niniejszej opinii, dyrektywa 2000/31 przewiduje warunki, na jakich państwo członkowskie przeznaczenia może stosować środki niezbędne do zapobiegania przestępstwom, prowadzenia postępowań przygotowawczych, a także wykrywania i ścigania przestępstw. Podobnie jak każdy inny środek wchodzący w zakres dziedziny podlegającej koordynacji, za pomocą którego państwo członkowskie przeznaczenia chce ograniczyć swobodny przepływ usług, środki, o których mowa w motywie 26 dyrektywy 2000/31, muszą co najmniej spełniać warunki materialne przewidziane w art. 3 ust. 4 lit. a) tej dyrektywy. Wnioskuję z tego, że środki niezbędne do wykrywania i ścigania przestępstw nie są wyłączone z dziedziny podlegającej koordynacji.

63 Zobacz pkt 111 niniejszej opinii.

64 Zobacz pkt 69 niniejszej opinii.

164. W związku z tym środka, który dotyczy wykonywania działalności społeczeństwa informacyjnego, nie można wykluczyć z dziedziny podlegającej koordynacji z tego tylko powodu, że odpowiada on celom interesu ogólnego polegającego na ochronie porządku publicznego i bezpieczeństwa publicznego.

165. Tytułem wniosku wstępnego należy zatem uznać, że rozpatrywanego zakazu retransmitowania nie można wyłączyć z dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31 ze względu na to, że jest on niezbędny do zapewnienia skuteczności kontroli drogowych przeprowadzanych w celu zatrzymania osób poszukiwanych za przestępstwa lub czyny niedozwolone lub stanowiących zagrożenie dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa publicznego.

d) Nakazy, które nie ograniczają swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego

1) Przedstawienie problemu

166. Z przeprowadzonej dotychczas analizy wynika, że rozpatrywany zakaz retransmitowania należy do dziedziny podlegającej koordynacji.

167. Ponadto dyrektywa 2000/31 nie stoi a priori na przeszkodzie zakazowi retransmitowania, jaki państwo członkowskie przeznaczenia usług społeczeństwa informacyjnego zamierza nałożyć na świadczące te usługi podmioty mające siedzibę w innych państwach członkowskich, o ile zakaz ten spełnia warunki przewidziane w art. 3 ust. 4 lit. a) i b) tej dyrektywy. Jeżeli bowiem warunki te są spełnione, to państwo członkowskie przeznaczenia usług społeczeństwa informacyjnego może, stosując środki wchodzące w zakres dziedziny podlegającej koordynacji, ograniczyć swobodny przepływ tych usług.

168. Tymczasem rząd francuski wskazuje, że rozpatrywany zakaz retransmitowania nie ogranicza swobodnego przepływu usług, w związku z czym nie podlega on warunkom przewidzianym w art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31.

169. Ściślej rzecz ujmując, w ocenie tego rządu zakaz ten jest objęty art. 14 ust. 3 dyrektywy 2000/31 i jako taki nie ogranicza swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego pochodzących z innego państwa członkowskiego w rozumieniu art. 3 ust. 2 tej dyrektywy. Mógłby on zostać nałożony na usługodawcę bez względu na to, w którym państwie członkowskim ma on siedzibę, a państwo członkowskie przeznaczenia usług społeczeństwa informacyjnego, które chciałoby wydać taki nakaz, nie byłoby w żadnym wypadku zobowiązane do zastosowania procedury odstępstwa przewidzianej w art. 3 ust. 4 tej dyrektywy.

2) Ocena

170. Artykuł 14 ust. 3 dyrektywy 2000/31 przewiduje mianowicie, że artykuł ten nie ma wpływu na możliwość wymagania od usługodawcy przez sądy lub organy administracyjne, zgodnie z systemem prawnym państw członkowskich, żeby przerwał on naruszenia prawa lub im zapobiegł.

171. Na wstępie należy zauważyć, że nakaz, o którym mowa w art. 14 ust. 3 dyrektywy 2000/31, może zostać wydany zarówno przez państwo członkowskie, w którym usługodawca ma siedzibę, jak i przez państwo członkowskie przeznaczenia danej usługi [65].

172. W tym względzie, chociaż art. 3 ust. 1 dyrektywy 2000/31 poddaje każdy podmiot świadczący usługi społeczeństwa informacyjnego kontroli państwa członkowskiego, w którym ma on siedzibę, w ust. 4 tego artykułu przewidziano, że inne państwo członkowskie może przyjąć środki wobec tego usługodawcy zgodnie z warunkami przewidzianymi w tym ostatnim przepisie. Należy podkreślić, że warunki te nie dotyczą kompetencji tego innego państwa członkowskiego, lecz środka, jaki zamierza ono nałożyć na danego usługodawcę.

173. Ponadto dyrektywa 2000/31 nie reguluje jako taka podziału kompetencji i uprawnień decyzyjnych sądów i innych organów państw członkowskich. Dyrektywa ta przewiduje bowiem w szczególności w art. 1 ust. 4, że nie zajmuje się ona właściwością sądów, która jest uregulowana w szczególności w rozporządzeniu (UE) nr 1215/2012 [66]. Z kolei właściwość miejscową organów administracyjnych określają przepisy prawa publicznego i nie jest ona objęta zakresem regulacji tej dyrektywy.

174. Po ustaleniu tych ram należy zbadać argument rządu francuskiego, zgodnie z którym rozpatrywany zakaz retransmitowania, jako nakaz, o którym mowa w art. 14 ust. 3 dyrektywy 2000/31, nie podlega warunkom przewidzianym w art. 3 ust. 4 tej dyrektywy.

175. Z art. 14 ust. 3 dyrektywy 2000/31 wynika, że artykuł ten nie ma wpływu na możliwość wydawania nakazów sądowych lub administracyjnych w celu usunięcia naruszenia lub zapobieżenia mu. Artykuł ten przewiduje jedynie w ust. 1 warunki, na jakich dostawca usługi hostingowej może zostać zwolniony z odpowiedzialności za informacje przechowywane na żądanie użytkowników. Na pierwszy rzut oka wątpliwe jest zatem, czy art. 14 ust. 3 rzeczonej dyrektywy może skutkować wyłączeniem stosowania jej art. 3.

176. Niemniej jednak uważam, że powód, dla którego nakaz, który może być objęty zakresem stosowania art. 14 ust. 3 dyrektywy 2000/31, może nie podlegać warunkom przewidzianym w art. 3 tej dyrektywy, przedstawiono nie w tym pierwszym przepisie, lecz w tym drugim. Z art. 3 ust. 2 wynika bowiem, że państwo członkowskie inne niż to, w którym usługodawca ma siedzibę, nie może ograniczać, za pomocą środków wchodzących w zakres dziedziny podlegającej koordynacji, swobodnego świadczenia usług społeczeństwa informacyjnego. Uważam, że pod pewnymi warunkami nakaz dotyczący zindywidualizowanego naruszenia może nie ograniczać swobody świadczenia takich usług.

177. W tym względzie w pierwszej kolejności należy wskazać, że art. 18 dyrektywy 2000/31 stanowi, iż państwa członkowskie powinny zadbać o to, aby dostępne w ich prawie krajowym powództwa dotyczące świadczenia usług społeczeństwa informacyjnego umożliwiały zastosowanie środków mających na celu przerwanie każdego podnoszonego naruszenia prawa oraz zapobieżenie wszelkim dalszym naruszeniom odnośnych interesów. Skoro każde państwo członkowskie musi przewidzieć możliwość przyjęcia takich środków, to nakaz mający na celu położenie kresu zindywidualizowanemu naruszeniu lub zapobieżenie mu, skierowany do usługodawcy przez państwo członkowskie inne niż to, w którym ma on siedzibę, ma ograniczoną

[65] Zobacz także moja opinia w sprawie Google Ireland i in. (C-376/22, EU:C:2023:467, pkt 47, 50), w której odniosłem się do możliwości przyjęcia takiej wykładni. Artykuł 14 ust. 3 dyrektywy 2000/31 w żaden sposób nie zastrzega bowiem tej kompetencji.

[66] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1).

zdolność do ograniczenia swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego. Chociaż przepis ten odnosi się wyłącznie do środków zaskarżenia przed sądem, to kwestia, czy nakaz ogranicza swobodny przepływ usług z punktu widzenia jego adresata, zależy nie od charakteru organu wydającego, lecz od istoty i treści danego nakazu.

178. W drugiej kolejności należy zaznaczyć, że – jak słusznie zauważył rząd francuski – wykładnia ta znajduje również potwierdzenie w wyroku Glawischnig-Piesczek [67]. W wyroku tym Trybunał nie zakwestionował zgodności, w świetle dyrektywy 2000/31, nakazu skierowanego przez sąd austriacki do świadczącego usługi hostingowe podmiotu mającego siedzibę w Irlandii, który to nakaz dotyczył treści identycznej lub równoważnej z treścią informacji uznanej za nielegalną [68]. Tym samym Trybunał położył nacisk nie na sądowy charakter danego nakazu, lecz na jego przedmiot.

179. W trzeciej kolejności pragnę zaznaczyć, że prawodawca Unii potwierdził tę wykładnię w rozporządzeniu (UE) 2022/2065 [69]. W motywie 38 tego rozporządzenia uściślono bowiem w szczególności, że nakazy podjęcia działań przeciwko konkretnym nielegalnym treściom nie ograniczają co do zasady swobodnego przepływu usług pośrednich, w związku z czym art. 3 dyrektywy 2000/31 nie ma do nich zastosowania [70].

180. Z tych wszystkich powodów uważam, że nakaz podjęcia działań dotyczący konkretnych nielegalnych treści, mający na celu położenie kresu zindywidualizowanemu naruszeniu lub zapobieżenie mu, nie podlega warunkom przewidzianym w art. 3 dyrektywy 2000/31, o ile nie ogranicza on swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego. Stwierdzenie to należy interpretować ściśle, aby nie podważać ustanowionego w tym artykule mechanizmu. Nakaz taki powinien mieć na celu zaradzenie skutkom zindywidualizowanego naruszenia, lecz nie powinien wpływać w pozostałym zakresie na wykonywanie działalności polegającej na świadczeniu usługi społeczeństwa informacyjnego. I tak, tytułem przykładu, adresat nakazu podjęcia działań nie może być zmuszony do zmiany sposobu, w jaki organizuje on swą działalność jako taką.

181. Powstaje pytanie, w jaki sposób takie nakazy podjęcia działań, które nie ograniczają swobodnego przepływu usług w rozumieniu art. 3 ust. 2 dyrektywy 2000/31, są powiązane z nakazami, o których mowa w art. 14 ust. 3 tej dyrektywy.

67 Wyrok z dnia 3 października 2019 r. (C-18/18, EU:C:2019:821).

68 Muszę wyjaśnić, że wnioski, jakie należy wyciągnąć z tego wyroku, mogą nie być rozstrzygające. Sąd odsyłający w sprawie, w której zapadł ten wyrok, nie zwrócił się bowiem o dokonanie wykładni art. 3 dyrektywy 2000/31. Odnośnie do tej ostatniej kwestii Trybunał przeformułował pytania prejudycjalne i zbadał tę dyrektywę w całości. Co więcej, Trybunał mógł uznać, że jego zadaniem nie jest dokonanie wykładni tego przepisu lub że warunki przewidziane w art. 3 ust. 4 wspomnianej dyrektywy zostały spełnione.

69 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 października 2022 r. w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych oraz zmiany dyrektywy 2000/31/WE (akt o usługach cyfrowych) (Dz.U. 2022, L 277, s. 1).

70 Motyw 38 rozporządzenia 2022/2065 ma następujące brzmienie: „[n]akazy podjęcia działań przeciwko nielegalnym treściom i udzielenia informacji podlegają przepisom zabezpieczającym kompetencje państwa członkowskiego, w którym dostawca, do którego skierowany jest nakaz, ma siedzibę, oraz przepisom ustanawiającym w niektórych przypadkach możliwe odstępstwa od tych kompetencji, określone w art. 3 dyrektywy [2000/31], o ile spełniono warunki wymienione w tym artykule. Biorąc pod uwagę, że przedmiotowe nakazy odnoszą się odpowiednio do określonych nielegalnych treści i informacji, w przypadku gdy są skierowane do dostawców usług pośrednich z siedzibą w innym państwie członkowskim, co do zasady nie ograniczają one swobody tych dostawców w zakresie transgranicznego świadczenia usług. W związku z tym zasady określone w art. 3 [tej dyrektywy] nie mają zastosowania do tych nakazów”.

182. W tym względzie należy zauważyć, że te dwa przepisy pełnią różne funkcje [71]. Ponadto art. 14 ust. 3 dyrektywy 2000/31 wyraźnie odnosi się do systemów prawnych państw członkowskich i wydaje się pozostawiać im zakres uznania w odniesieniu do wydawania nakazów. Nie posunę się zatem do stwierdzenia, że żaden nakaz, który może być skierowany do usługodawcy na podstawie tego przepisu, nie ogranicza swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego. Uważam natomiast, że cel wszystkich tych środków jest taki sam, a mianowicie jest nim położenie kresu zindywidualizowanemu naruszeniu lub zapobieżenie takiemu naruszeniu poprzez ukierunkowanie ich na konkretną nielegalną treść.

183. W tym stanie rzeczy powstaje teraz pytanie, czy sporny środek krajowy ogranicza swobodny przepływ usług.

3) Rozpatrywany zakaz retransmitowania

184. Pragnę przypomnieć, że z mojej analizy wynika, iż nakaz podjęcia działań przeciwko konkretnej niezgodnej z prawem treści, mający na celu położenie kresu zindywidualizowanemu naruszeniu lub zapobieżenie mu, może nie skutkować ograniczeniem swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego [72].

185. W tym wypadku ani informacje dotyczące kontroli drogowych przekazane przez użytkowników elektronicznej usługi pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej, ani ich przekazywanie przez tych użytkowników nie są same w sobie niezgodne z prawem. Niezgodne z prawem jest natomiast rozpowszechnianie tych informacji przez podmiot świadczący te usługi z naruszeniem zakazu wydanego przez właściwy organ i wydaje się, że ta niezgodność z prawem powstaje z chwilą doręczenia nakazu danemu usługodawcy [73]. I tak, po pierwsze, rozpatrywany zakaz retransmitowania nie dotyczy konkretnej niezgodnej z prawem treści, a po drugie, nie ma on na celu położenia kresu zindywidualizowanemu naruszeniu lub zapobieżenia mu, lecz może prowadzić do zaistnienia naruszenia po stronie jego adresata, jeżeli złamie on ów zakaz.

186. Zakaz ten nie ma zatem cech nakazu podjęcia działań przeciwko konkretnej niezgodnej z prawem treści, który to nakaz miałby na celu położenie kresu zindywidualizowanemu naruszeniu lub zapobieżenie mu i który nie ograniczałby swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego.

e) Przyjęcie środków dotyczących danej usługi

187. Z art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31 wynika, że środek, za pomocą którego państwo członkowskie przeznaczenia usług może odstąpić od art. 3 ust. 2 tej dyrektywy, musi dotyczyć „określonej usługi społeczeństwa informacyjnego". W wyroku Google Ireland i in. [74] Trybunał

[71] Zobacz podobnie, w kontekście związku między art. 3 dyrektywy 2000/31 a rozporządzeniem 2022/2065, M. Husovec, *Principles of the Digital Services Act*, Cambridge University Press, 2017, s. 153; F. Wilman, S.L. Kalėda, P.-J. Loewenthal, *The EU Digital Services Act. A Commentary*, Oxford University Press, Oxford 2024, s. 56.

[72] Zobacz pkt 180 niniejszej opinii.

[73] W tym względzie rząd francuski wydaje się sugerować w swoich uwagach na piśmie, że informację dotyczącą danej kontroli drogowej „uznaje się za niezgodną z prawem" przed wydaniem nakazu powstrzymania się od jej retransmitowania. Wydaje się jednak, iż z art. L. 130-11 i R. 130-11 kodeksu drogowego wynika, że organ administracyjny może zakazać retransmitowania informacji dotyczącej danej kontroli drogowej i że niezgodność z prawem czynności retransmitowania powstaje dopiero z chwilą doręczenia nakazu danemu usługodawcy. W każdym razie problematyka ta wchodzi w zakres wykładni prawa krajowego i wyłącznej właściwości sądu odsyłającego.

[74] Punkt 60.

wyjaśnił, że generalne i abstrakcyjne środki dotyczące określonej, opisanej w sposób ogólny kategorii usług społeczeństwa informacyjnego, mające zastosowanie bez rozróżnienia do każdego podmiotu świadczącego usługi tej kategorii, nie wchodzą w zakres pojęcia „środków podejmowanych przeciw określonej usłudze społeczeństwa informacyjnego".

188. W tym względzie należy zauważyć, że mimo iż rozpatrywany zakaz retransmitowania wywołuje skutki w odniesieniu do podmiotu świadczącego usługę pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej od chwili jego doręczenia danemu usługodawcy, wydaje się, że właściwy organ administracyjny wydaje tylko jeden zakaz retransmitowania w odniesieniu do kontroli drogowej, którą zamierza wyłączyć z zakresu wszystkich tych usług.

189. Z jednej strony bowiem art. R. 130-12 kodeksu drogowego wymaga, aby informacje o zakazach retransmitowania były przekazywane usługodawcom za pomocą systemu informacyjnego. Z przepisu tego wynika, że dokonane w ten sposób powiadomienie jest równoznaczne z przekazaniem decyzji ustanawiającej zakaz.

190. Z drugiej strony w art. L. 130-11 kodeksu drogowego dwukrotnie wskazano, że poprzez zakaz retransmitowania właściwy organ administracyjny zakazuje każdemu podmiotowi świadczącemu elektroniczną usługę pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej retransmitowania komunikatów i informacji dotyczących kontroli drogowej. Ponadto spółka Coyote System podniosła na rozprawie, że właściwy organ nie może skierować zakazu tylko do niektórych usługodawców.

191. W tym względzie pragnę zauważyć, że o ile rozpatrywany zakaz retransmitowania wydaje się mieć zastosowanie do każdego podmiotu świadczącego usługę pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej[75], o tyle wyrok Google Ireland i in. dotyczył środków, które nie tylko miały zastosowanie bez rozróżnienia do określonej kategorii usług społeczeństwa informacyjnego opisanej w sposób ogólny, ale również miały charakter generalny i abstrakcyjny. Tymczasem rozpatrywany zakaz retransmitowania ma zastosowanie nie do sytuacji hipotetycznych i powtarzających się, lecz do konkretnej kontroli drogowej. Nie jest on zatem porównywalny z uregulowaniem generalnym i abstrakcyjnym, takim jak to, które analizowano w tym wyroku.

192. Również w tym kontekście Trybunał uznał w wyroku Google Ireland i in.[76], że środki generalne i abstrakcyjne nie mogą stanowić środków mających na celu odstąpienie, o których mowa w art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31, w szczególności ze względu na to, że zezwolenie państwu członkowskiemu przeznaczenia na przyjmowanie takich środków stanowiłoby ingerencję w kompetencje regulacyjne państwa członkowskiego pochodzenia i skutkowałoby poddaniem usługodawców zarówno ustawodawstwu państwa członkowskiego pochodzenia, jak i ustawodawstwu państwa członkowskiego lub państw członkowskich przeznaczenia. Przyjęcie środka mającego zastosowanie do danego przypadku nie wydaje się jednak mieć takiego skutku, ponieważ dotyczy ono raczej kompetencji i uprawnień decyzyjnych sądów i innych organów państw członkowskich.

[75] Tymczasem należy zauważyć, po pierwsze, że rozpatrywany zakaz retransmitowania wywołuje skutki wobec usługodawców, którym został on przekazany, a po drugie, że we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie wskazano, w jaki sposób ustala się wykaz usługodawców, którym zakomunikowano zakaz.

[76] Punkt 49.

193. Ponadto prawdą jest, że – jak zauważył Trybunał w wyroku Google Ireland i in.[77] – art. 3 ust. 4 lit. b) dyrektywy 2000/31 zobowiązuje państwo członkowskie przeznaczenia do zwrócenia się do państwa członkowskiego pochodzenia o przyjęcie środków w dziedzinie usług społeczeństwa informacyjnego i w tym znaczeniu opiera się na założeniu, że państwo członkowskie, do którego skierowano takie żądanie, może zostać zidentyfikowane przed przyjęciem środka na podstawie art. 3 ust. 4 tej dyrektywy, co pozwala państwu członkowskiemu przeznaczenia na wywiązanie się z tego obowiązku. Jednakże, z jednej strony, z art. 3 ust. 4 lit. b) wspomnianej dyrektywy w związku z jej motywem 26 wynika jednak, że środki niezbędne do wykrywania i ścigania przestępstw nie podlegają temu obowiązkowi. Z drugiej strony zgodnie z art. 3 ust. 5 tej dyrektywy państwo członkowskie przeznaczenia może w pilnych przypadkach odstąpić od wymogów proceduralnych przewidzianych w art. 3 ust. 4 lit. b) tej dyrektywy i powiadomić o przyjętym środku Komisję i państwo członkowskie pochodzenia usługodawcy ex post. Potwierdza to wykładnię, w myśl której pewne środki mogą odgrywać rolę środka mającego na celu odstąpienie również wtedy, gdy przed ich przyjęciem nie jest możliwe spełnienie warunków proceduralnych przewidzianych w art. 3 ust. 4 lit. b) dyrektywy 2000/31, o ile środki te spełniają warunki przewidziane w art. 3 ust. 4 lit. a) tej dyrektywy.

194. W tym wypadku – z zastrzeżeniem potwierdzenia tej tezy przez sąd odsyłający – wydaje się, że rozpatrywany zakaz retransmisji można uznać za „środek podejmowany przeciw określonej usłudze społeczeństwa informacyjnego” w rozumieniu art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31.

f) Wnioski

195. Z mojej analizy wynika, po pierwsze, że rozpatrywany zakaz retransmitowania nie jest wyłączony z dziedziny podlegającej koordynacji ze względu na realizowane przez niego cele[78]; po drugie, że zakaz ten ogranicza swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego[79]; i po trzecie, że – z zastrzeżeniem weryfikacji tego wniosku przez sąd odsyłający – wspomniany zakaz może odgrywać rolę środka, za pomocą którego państwo członkowskie może ograniczyć swobodny przepływ usług, o ile spełnia on warunki przewidziane w art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31[80].

196. Ze wszystkich powodów, które właśnie przedstawiłem, na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że art. 3 dyrektywy 2000/31 nie stoi na przeszkodzie zakazowi retransmitowania komunikatów i informacji nadawanych przez użytkowników usługi pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej, jaki państwo członkowskie przeznaczenia tych usług zamierza nałożyć również na świadczące te usługi podmioty, które mają siedzibę w innych państwach członkowskich, o ile zakaz ten spełnia warunki przewidziane w art. 3 ust. 4 lub, w stosownym przypadku, w art. 3 ust. 5 tej dyrektywy.

77 Punkt 35.

78 Zobacz pkt 165 niniejszej opinii.

79 Zobacz pkt 186 niniejszej opinii.

80 Zobacz pkt 194 niniejszej opinii.

3. W przedmiocie pytania trzeciego

a) Uwagi wstępne

197. Pytanie trzecie dotyczy wykładni art. 15 dyrektywy 2000/31 i ma na celu ustalenie, czy przewidziany w tym przepisie zakaz nakładania ogólnego obowiązku w zakresie nadzoru stoi na przeszkodzie stosowaniu rozpatrywanego zakazu retransmitowania.

198. W tym względzie należy zaznaczyć, że wszystkie powyższe rozważania dotyczą funkcjonowania mechanizmu rynku wewnętrznego usług społeczeństwa informacyjnego ustanowionego w art. 3 tej dyrektywy.

199. Niemniej jednak dyrektywa 2000/31 nie tylko odnosi się do kwestii warunków, na jakich państwa członkowskie mogą kierować nakazy do podmiotów świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego w sytuacjach transgranicznych, ale także zawiera przepisy, które mogą mieć wpływ na zakres nakazów. Wśród tych przepisów znajdują się art. 14 i 15 tej dyrektywy.

200. Przepisy te mają zastosowanie w szczególności w przypadku, gdy państwo członkowskie chce skierować nakaz do określonych usługodawców mających siedziby w innych państwach członkowskich. W takim przypadku badanie zgodności uprawnienia do wydania tego nakazu w świetle dyrektywy 2000/31 obejmuje dwa etapy: analizę art. 3 ust. 2 i 4 tej dyrektywy, a następnie analizę jej art. 14 i 15.

201. Należy zauważyć, że art. 15 dyrektywy 2000/31, jak wynika z jego brzmienia, ma znaczenie tylko wtedy, gdy podmiot świadczący usługę społeczeństwa informacyjnego jest objęty zakresem stosowania art. 12–14 tej dyrektywy.

202. Ponieważ sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o dokonanie wykładni również art. 15 dyrektywy 2000/31, a artykuł ten ma zastosowanie do świadczenia usług, o których mowa w szczególności w art. 14 tej dyrektywy, można uznać, że sąd ten wychodzi z założenia, iż usługi objęte zakresem stosowania kwestionowanych przed nim przepisów krajowych stanowią usługi hostingowe. Założenie to było przedmiotem dyskusji na rozprawie i dlatego poświęcę mu kilka uwag.

b) Elektroniczna usługa pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej

1) Uwagi wstępne

203. Badane przepisy krajowe dotyczą podmiotów świadczących elektroniczne usługi pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej.

204. Chociaż we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie sprecyzowano, na czym polega taka usługa, to sposób jej funkcjonowania można wywieść z brzmienia tych przepisów krajowych. Ponadto strony przedstawiły pewne uwagi dotyczące praktycznych aspektów funkcjonowania tych usług. W tym względzie kolejna trudność polega na tym, że uwagi te wydają się, przynajmniej w części, dotyczyć nie przyjętej w prawie francuskim definicji pojęcia „elektronicznej usługi pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej”, lecz usługi świadczonej przez spółkę Coyote System i usług do niej podobnych.

205. W celu ustalenia punktu wyjścia dla poniższej analizy będę jednak opierał się na wszystkich tych uwagach. Bezsporne jest bowiem, że spółka Coyote System jest podmiotem świadczącym elektroniczną usługę pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej w rozumieniu prawa francuskiego. W konsekwencji analiza, która uwzględni cechy usług świadczonych przez tę spółkę, będzie dotyczyć co najmniej części zakresu stosowania przepisów zakwestionowanych przed sądem odsyłającym.

206. W każdym razie do sądu odsyłającego należy dokonanie wykładni prawa krajowego i określenie zakresu stosowania badanych przepisów krajowych. Sąd ten będzie również musiał zbadać, w świetle wyjaśnień udzielonych przez Trybunał, czy podmiot świadczący tę usługę jest objęty zakresem stosowania art. 14 ust. 1 dyrektywy 2000/31.

2) Punkt wyjścia dla mojej analizy

207. Wydaje się, że jedną z podstawowych funkcji elektronicznej usługi pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej jest dostarczanie kierowcy informacji dotyczących warunków ruchu i sygnalizowanie innych zdarzeń w ruchu, które miały miejsce na wybranej przez niego trasie lub na obszarze, na którym się on znajduje w danym momencie. Do tych zdarzeń zaliczają się kontrole drogowe przeprowadzane przez władze publiczne.

208. W art. L. 130-11 kodeksu drogowego przyjęto założenie, że usługa tego rodzaju jest zasilana, przynajmniej w części, przekazywanymi przez niektórych użytkowników komunikatami i informacjami, które są retransmitowane przez podmiot świadczący tę usługę wszystkim użytkownikom.

209. W praktyce, jak wyjaśniła spółka Coyote System w uwagach na piśmie i na rozprawie, użytkownik elektronicznej usługi pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej może nacisnąć ikonę odpowiadającą jednej z wcześniej określonych kategorii zdarzeń w ruchu w celu zgłoszenia zdarzenia i jego lokalizacji, jak też dołączyć do tego zgłoszenia spersonalizowany komunikat lub fotografię.

210. Zgłoszenie to jest niezwłocznie i automatycznie rozpowszechniane wśród wszystkich użytkowników, którzy mogą następnie, jeśli uznają je za błędne, powiadomić o tym błędzie poprzez naciśnięcie przewidzianej do tego celu ikony. Jeżeli błąd sygnalizuje kilku użytkowników, odnośne zgłoszenie jest usuwane.

211. Spółka Coyote System wyjaśniła również – w odniesieniu do wyświetlania zgłoszonych zdarzeń – że funkcjonowanie jej usługi opiera się na algorytmie, który zarządza tymi zgłoszeniami, w szczególności w celu połączenia tych, które się pokrywają, i usunięcia tych, których wiarygodność została w wystarczającym zakresie zakwestionowana przez wspólnotę użytkowników. Natomiast jeśli chodzi o zgłoszenia dokonywane przez użytkowników, operatorzy nie sprawują żadnej kontroli nad ich treścią i retransmitują je w niezmienionej postaci pozostałym użytkownikom.

212. Ponadto, chociaż mechanizm, na którym opiera się funkcjonowanie wszelkich innych elektronicznych usług pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej, różni się a priori od mechanizmu spółki Coyote System, to jednak funkcjonowanie wszystkich tych usług wydaje się zależeć od przetwarzania znacznej ilości informacji dostarczanych przez użytkowników, co wymaga zastosowania zautomatyzowanego mechanizmu.

213. Po przedstawieniu tych uwag należy w pierwszej kolejności przeanalizować kwestię, czy usługa pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej polega na „przechowywaniu informacji przekazanych przez usługobiorcę" w rozumieniu art. 14 ust. 1 dyrektywy 2000/31 (śródtytuł 3), a następnie ustalić, czy podmiot świadczący taką usługę jest „usługodawcą będącym pośrednikiem" w znaczeniu, jakie zamierzał nadać temu pojęciu prawodawca w ramach sekcji 4 rozdziału II tej dyrektywy (śródtytuł 4).

3) W przedmiocie pojęcia usługi hostingowej

214. Artykuł 14 ust. 1 dyrektywy 2000/31 dotyczy świadczenia usług hostingu, to znaczy usług społeczeństwa informacyjnego polegających na przechowywaniu informacji dostarczonych przez użytkownika usługi na jego żądanie.

215. Taka usługa może również obejmować publiczne rozpowszechnianie tych informacji na żądanie użytkownika. Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem operator platformy internetowej sieci społecznościowej, który przechowuje informacje dostarczone przez użytkowników tej platformy [81], oraz operator platformy udostępniania wideo [82] są, przynajmniej co do zasady, podmiotami świadczącymi usługi hostingowe w rozumieniu art. 14 dyrektywy 2000/31. Trybunał uznał również, że usługa odsyłania stanowi usługę hostingową w zakresie, w jakim usługodawca przekazuje informacje odbiorcy tej usługi w sieci komunikacyjnej otwartej dla internautów i przechowuje – to znaczy zachowuje na swoim serwerze – niektóre dane wybrane przez reklamodawcę [83]. Prawodawca Unii przyjął taką szeroką definicję usługi hostingowej w ramach rozporządzenia 2022/2065 [84].

216. Powstaje zatem pytanie, czy elektroniczne usługi pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej stanowią usługi, których przedmiot odpowiada opisowi, który właśnie przedstawiłem.

217. W tym względzie, w odróżnieniu od informacji przekazywanych platformom internetowej sieci społecznościowej i platformom udostępniania wideo, informacje dotyczące warunków ruchu drogowego są przekazywane podmiotowi świadczącemu usługę elektroniczną nie w celu ich przechowywania i rozpowszechniania w niezmienionej postaci, lecz w celu zasilania zasobu informacji, którymi dysponuje ten podmiot i które są przedmiotem przetwarzania algorytmicznego. Przetwarzanie to umożliwia stworzenie jednolitego obrazu przedstawiającego w możliwie najwierniejszy sposób warunki ruchu drogowego na danym obszarze. Usługodawca przekazuje następnie wyniki tych operacji użytkownikom w celu dostarczenia im w czasie rzeczywistym informacji o warunkach ruchu drogowego na obszarze, na którym się oni znajdują.

218. W związku z tym, z jednej strony, z wyjątkiem pierwotnego zgłoszenia zdarzenia, informacje przekazane przez danego użytkownika nie są rozpowszechniane wśród wszystkich użytkowników za pośrednictwem danej usługi w formie, w jakiej zostały one dostarczone przez tego użytkownika.

81 Zobacz wyroki: z dnia 16 lutego 2012 r., SABAM (C-360/10, EU:C:2012:85, pkt 27); z dnia 3 października 2019 r., Glawischnig-Piesczek (C-18/18, EU:C:2019:821, pkt 22).

82 Zobacz podobnie wyroki: z dnia 22 czerwca 2021 r., YouTube i Cyando (C-682/18 i C-683/18, EU:C:2021:503, pkt 104); z dnia 26 kwietnia 2022 r., Polska/Parlament i Rada (C-401/19, EU:C:2022:297, pkt 28).

83 Wyrok z dnia 23 marca 2010 r., Google France i Google (od C-236/08 do C-238/08, EU:C:2010:159, pkt 111).

84 Poprawiając tę niedostosowaną do dzisiejszych wyzwań definicję, prawodawca Unii wyróżnił w ramach tej szerokiej kategorii usług hostingowych podkategorię, na którą składają się świadczone przez platformy internetowe usługi polegające nie tylko na przechowywaniu informacji dostarczanych przez użytkowników, lecz również na ich publicznym rozpowszechnianiu. Zgodnie z rozporządzeniem 2022/2065 dostawcy takich platform podlegają, przynajmniej co do zasady, szczególnym dodatkowym obowiązkom. Zobacz także motyw 13 tego rozporządzenia.

Z drugiej strony usługa ta tworzy nową „warstwę informacyjną” na podstawie informacji dostarczanych przez użytkowników, a głównym przedmiotem tej usługi jest udzielenie dostępu do niej.

219. Następnie, wracając do pierwotnego zgłoszenia zdarzenia, prawdą jest, iż wydaje się, że jest ono natychmiast i automatycznie rozpowszechniane wśród wszystkich użytkowników danej usługi.

220. Tymczasem w ramach usługi hostingowej w rozumieniu art. 14 dyrektywy 2000/31 operacje przechowywania i rozpowszechniania są wykonywane na żądanie użytkownika, co zakłada, że inicjuje on te procesy i utrzymuje pewną kontrolę nad tymi operacjami.

221. W tym względzie należy podkreślić, że funkcjonowanie usługi spółki Coyote System opiera się na algorytmie usuwającym zgłoszenia, których wiarygodność została w wystarczający sposób zakwestionowana przez wspólnotę użytkowników. Wynik operacji przeprowadzonych przez ten algorytm zastępuje zatem decyzję użytkownika, który dokonał wstępnego zgłoszenia w celu jego rozpowszechnienia. O ile prawdą jest, że ogólne warunki korzystania z usługi mogą przewidywać usunięcie zakwestionowanych zgłoszeń, o tyle nie zmienia to faktu, że operacje przechowywania i rozpowszechniania zainicjowane na żądanie użytkownika zostają przerwane przez wynik przetwarzania algorytmicznego wszystkich informacji otrzymanych przez usługodawcę.

222. Wreszcie, wydaje się, że w taki sam sposób traktowane są zgłoszenia, do których załączono spersonalizowany komunikat lub fotografię, o których to zgłoszeniach wspomina spółka Coyote System. Są one bowiem natychmiast i automatycznie rozpowszechniane, a inni użytkownicy mogą potwierdzić lub zakwestionować ich prawdziwość. Wszystkie te komunikaty są przetwarzane algorytmicznie i jedynie wyniki tych operacji przekazuje się użytkownikom za pośrednictwem usługi [85].

223. Wynika z tego, że elektroniczna usługa pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej nie polega na przechowywaniu i rozpowszechnianiu w niezmienionej postaci za pośrednictwem tej usługi informacji dostarczonych przez użytkowników, lecz na stworzeniu, na podstawie tych informacji, nowej warstwy informacyjnej, która dostarcza użytkownikom jednolity obraz przedstawiający w czasie rzeczywistym i w możliwie najwierniejszy sposób warunki ruchu drogowego na obszarze, na którym się znajdują.

224. W tym względzie art. 14 dyrektywy 2000/31 przewiduje w ust. 2, że jego ust. 1 nie ma zastosowania, jeżeli usługobiorca działa z upoważnienia lub pod kontrolą usługodawcy. Wspomniany ust. 1 nie powinien mieć również zastosowania, w przypadku gdy usługodawca przekazuje użytkownikom konglomerat dostarczonych mu informacji, które jednak, po ich połączeniu, nie są już rozpoznawalne w tym konglomeracie. Usługa pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej nie jest zatem objęta zakresem stosowania art. 14 ust. 1 tej dyrektywy.

225. Będę jednak kontynuował moją analizę, na wypadek gdyby Trybunał nie przychylił się do mojej propozycji i uznał, że usługa pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej może stanowić usługę hostingową w rozumieniu art. 14 dyrektywy 2000/31. Zasadniczo, aby przechowywanie przez podmiot świadczący usługę społeczeństwa

[85] W tym względzie nie można wykluczyć, że element tej usługi, który polega na przekazywaniu komunikatów między użytkownikami, stanowi usługę hostingową. Kwestia tej funkcji komunikacyjnej nie jest jednak podnoszona w niniejszej sprawie.

informacyjnego było objęte tym przepisem, konieczne jest, aby zachowanie tego podmiotu ograniczało się do zachowania „usługodawcy będącego pośrednikiem" w znaczeniu, jakie zamierzał nadać temu pojęciu prawodawca w ramach sekcji 4 tej dyrektywy [86].

4) W przedmiocie statusu podmiotu świadczącego usługę hostingową

226. Z art. 14 ust. 1 dyrektywy 2000/31 w związku z jej motywem 42 wynika, że aby podmiot świadczący usługę społeczeństwa informacyjnego był objęty zakresem stosowania tego przepisu, jego działalność musi mieć charakter czysto techniczny, automatyczny i bierny, co oznacza, że usługodawca ten nie posiada wiedzy o informacjach przekazywanych lub przechowywanych ani kontroli nad nimi.

227. W ramach badania przeprowadzanego w celu ustalenia, czy działalność usługodawcy ma taki charakter, istotną rolę odgrywa stopień zaangażowania tego usługodawcy w określenie sposobu, w jaki dostarczane informacje są prezentowane, oraz w „selekcjonowanie" ich treści.

228. W wyroku L'Oréal i in., który dotyczył podmiotu prowadzącego internetową platformę handlową [87], Trybunał uznał bowiem, że sam fakt, iż podmiot ten przechowuje na swoim serwerze oferty sprzedaży, określa warunki świadczenia swej usługi, jest za to wynagradzany i udziela swym klientom informacji o charakterze ogólnym, nie może prowadzić jeszcze do pozbawienia skuteczności przewidzianych dyrektywą 2000/31 odstępstw w zakresie odpowiedzialności. W sytuacji gdy podmiot ten udziela wsparcia, które polega w szczególności na optymalizacji prezentacji danych ofert sprzedaży lub na ich promocji, należy stwierdzić, że nie zachowuje on neutralnej pozycji między danym klientem (sprzedającym) a potencjalnymi nabywcami, lecz odgrywa czynną rolę, która może pozwolić mu na powzięcie wiedzy o danych dotyczących poszczególnych ofert lub na sprawowanie nad nimi kontroli.

229. I tak, przede wszystkim okoliczność, że usługodawca określa strukturę ogólnej prezentacji informacji przechowywanych na żądanie użytkowników, nie oznacza, że zna on lub kontroluje treść tych informacji. W związku z tym okoliczność, że podmiot świadczący usługę pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej z góry określa kategorie zdarzeń w ruchu drogowym, które użytkownicy mogą wybrać, aby zgłosić konkretne zdarzenie, nie oznacza, że podmiot ten odgrywa czynną rolę, która umożliwia mu powzięcie wiedzy o danych dotyczących tego zgłoszenia lub sprawowanie kontroli nad nimi. Decyzja o przypisaniu zgłoszenia do określonej kategorii podejmowana jest bowiem przez użytkownika usługi, a dokonany przez niego wybór może nie odzwierciedlać prawidłowo aktualnych warunków ruchu drogowego.

230. Następnie pierwotne zgłoszenie zdarzenia w ruchu drogowym jest niezwłocznie i automatycznie rozpowszechniane wśród wszystkich użytkowników. Na tym etapie podmiot świadczący usługi nie weryfikuje prawdziwości tego zgłoszenia, a jego rozpowszechnienie nie wymaga żadnych działań z jego strony.

[86] Zobacz podobnie wyrok z dnia 23 marca 2010 r., Google France i Google (od C-236/08 do C-238/08, EU:C:2010:159, pkt 112).

[87] Zobacz wyrok z dnia 12 lipca 2011 r. (C-324/09, EU:C:2011:474, pkt 115, 116).

231. Analiza ograniczona do pierwotnych zgłoszeń daje jednak niepełny obraz rozpatrywanej usługi. Informacje dostarczane przez użytkowników nie są bowiem rozpowszechniane w niezmienionej postaci, lecz podlegają przetwarzaniu algorytmicznemu w celu dostarczenia jednolitego obrazu, który przedstawia warunki ruchu drogowego na danym obszarze [88].

232. Powstaje zatem następujące pytanie: czy podmiot świadczący elektroniczną usługę pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej odgrywa czynną rolę, która może zapewnić mu wiedzę na temat treści komunikatów lub kontrolę nad nimi, w sytuacji gdy wprowadził on algorytm automatycznego zarządzania zgłoszeniami, które wzajemnie na siebie oddziałują, w związku z czym prezentacja wszystkich tych zgłoszeń w ramach jego usługi zależy od funkcjonowania tego algorytmu? Niezależnie bowiem od treści komunikatów i informacji przekazanych indywidualnie przez poszczególnych użytkowników tej usługi ostateczny wynik wszystkich tych powiadomień, dostępny dla wszystkich użytkowników, jest określany za pomocą algorytmu, który grupuje zgłoszenia lub je usuwa.

233. Spółka Coyote System podnosi, że podmiot świadczący elektroniczną usługę pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej nie kontroluje zgłoszeń dokonywanych przez użytkowników tej usługi: zgłoszenia te są niezwłocznie i automatycznie rozpowszechniane wśród wszystkich użytkowników usługi, bez udziału podmiotu świadczącego tę usługę. Wszelkie zmiany zarejestrowanych zgłoszeń, w tym ich usuwanie, są następstwem interwencji innych użytkowników. W związku z tym – powtórzę w tym miejscu opis przedstawiony przez tę spółkę – użytkownicy usługi „generują, klasyfikują, modyfikują i usuwają zgłoszenia od początku do końca”.

234. W tym względzie rzecznik generalny M. Poiares Maduro uznał w opinii w sprawach Google France i Google [89], że operator wyszukiwarki Google pozostaje neutralny w odniesieniu do przechowywanych przez niego informacji, ponieważ rezultaty wyszukiwań przeprowadzanych przez jego użytkowników są wynikiem automatycznych algorytmów stosujących obiektywne kryteria w celu wygenerowania stron, które prawdopodobnie będą interesujące dla danego internauty. W ocenie rzecznika generalnego przedstawienie tych stron i ich kolejność jest zależna od stopnia ich trafności wobec wprowadzonych słów kluczowych, a nie od interesów spółki Google czy jej szczególnych relacji z podmiotem prowadzącym daną stronę internetową. W wyroku Google France i Google [90] Trybunał nie przyjął wyraźnie tego kryterium i skoncentrował się na czysto technicznym, automatycznym i biernym charakterze działalności danego operatora. Wskazał on w szczególności, że zbieżność między wybranym słowem kluczowym a wyszukiwanym hasłem wprowadzonym przez internautę nie wystarcza sama w sobie, aby uznać, że spółka Google ma wiedzę o danych wprowadzonych do jej systemu przez reklamodawców i umieszczonych na jej serwerze lub sprawuje nad nimi kontrolę.

235. Niedawno w swojej opinii w sprawach YouTube i Cyando [91] rzecznik generalny H. Saugmandsgaard Øe podkreślił, że algorytm wprowadzony w celu zapewnienia niektórych funkcji platformy udostępniania wideo, a mianowicie funkcji wyszukiwania, indeksowania i rekomendacji wyszukiwania, dokonuje czysto technicznego i automatycznego przetwarzania informacji przechowywanych przez operatora tej platformy, w związku z czym operator ten kontroluje nie treść przechowywanych informacji, lecz warunki ich wyświetlania.

88 Zobacz pkt 223 niniejszej opinii.

89 Od C-236/08 do C-238/08, EU:C:2009:569, pkt 144.

90 Wyrok z dnia 23 marca 2010 r. (od C-236/08 do C-238/08, EU:C:2010:159, pkt 114, 117).

91 Zobacz opinia rzecznika generalnego H. Saugmandsgaarda Øe w sprawach połączonych YouTube i Cyando (C-682/18 i C-683/18, EU:C:2020:586, pkt 160, 162).

236. Ponadto w wyroku YouTube i Cyando [92] Trybunał uznał w odniesieniu do jednej z przesłanek, od których art. 14 ust. 1 dyrektywy 2000/31 uzależnia zwolnienie z odpowiedzialności usługodawcy będącego pośrednikiem, iż okoliczność, że operator internetowej platformy do udostępniania treści dokonuje automatycznej indeksacji treści zamieszczonych na tej platformie, że platforma ta zawiera funkcję wyszukiwania i że rekomenduje ona filmy na podstawie profilu lub ustawień użytkowników, nie wystarczy, aby uznać, że przesłanka ta nie została spełniona. Jak zauważyłem w mojej opinii w sprawie Russmedia Digital i Inform Media Press [93], a fortiori okoliczność ta nie może również pozbawić takiego operatora możliwości powołania się na przewidziane w tym przepisie zwolnienie z odpowiedzialności. Pytanie, czy przesłanki, od których art. 14 ust. 1 lit. a) i b) dyrektywy 2000/31 uzależnia zwolnienie z odpowiedzialności, są spełnione, pojawia się bowiem tylko wtedy, gdy dany usługodawca może zostać uznany za „dostawcę usług hostingowych, który odgrywa neutralną rolę" w odniesieniu do przechowywanych przez niego informacji, i gdy może on a priori powoływać się na to zwolnienie.

237. Wnioskuję z tego, że usługodawca nie może utracić statusu dostawcy usług hostingowych z tego tylko powodu, że stosuje on algorytm, który dokonuje automatycznej indeksacji treści dostarczanych przez użytkowników i rekomenduje im treści, które mogą ich zainteresować, nie usuwając jednak ani nie ukrywając innych treści.

238. Jednakże algorytmiczne przetwarzanie informacji dostarczanych przez użytkowników może polegać nie na selekcjonowaniu treści, lecz na stworzeniu nowego zbioru informacji, w którym poszczególne informacje przekazywane przez użytkowników nie są już rozpoznawalne. Jest tak w szczególności w przypadku, gdy dana usługa ma na celu przedstawienie, jak ma to miejsce w tym przypadku, możliwie najwierniejszego obrazu fragmentu rzeczywistości. W takiej sytuacji podmiot świadczący tę usługę może odgrywać rolę, która umożliwia mu przynajmniej sprawowanie kontroli nad informacjami dostarczanymi przez użytkowników. Jeżeli bowiem dany usługodawca określa, poprzez programowanie swojego algorytmu, poziom istotności wszelkich informacji dostarczanych przez jego użytkowników, na podstawie kryteriów, które jego zdaniem umożliwiają wierne odwzorowanie warunków ruchu drogowego, należy uznać, że sprawuje on taką kontrolę. W ten sposób usługodawca określa ilość i „jakość" informacji niezbędnych do potwierdzenia informacji lub usunięcia jej z systemu. Ponadto kryteria te mogą dotyczyć nie tylko samej ilości zbieżnych lub rozbieżnych informacji na temat danego zdarzenia w ruchu drogowym, ale również między innymi oceny wiarygodności użytkownika i dostarczanych przez niego informacji.

239. W związku z tym, mimo że algorytm stosowany przez podmiot świadczący elektroniczną usługę pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej jest ukierunkowany na informacje przekazywane przez wszystkich użytkowników tej usługi, to jednak programowanie tego algorytmu leży w gestii tego podmiotu i umożliwia mu sprawowanie kontroli nad przekazywanymi mu lub przechowywanymi przezeń informacjami. Ów podmiot nie może zatem powoływać się na art. 14 ust. 1 dyrektywy 2000/31.

240. Biorąc pod uwagę wniosek, jaki wyprowadziłem z analizy art. 14 dyrektywy 2000/31, oraz fakt, że art. 15 tej dyrektywy ma zastosowanie wyłącznie do świadczenia usług, o których mowa w szczególności w tym pierwszym przepisie, należy uznać, że ten drugi przepis nie ma znaczenia

92 Zobacz wyrok z dnia 22 czerwca 2021 r. (C-682/18 i C-683/18, EU:C:2021:503, pkt 114).

93 C-492/23, EU:C:2025:68, pkt 53.

w ramach badania zgodności rozpatrywanego zakazu retransmitowania w świetle rzeczonej dyrektywy. Dla pełności wywodu przeprowadzę jednak analizę pytania trzeciego, na wypadek gdyby Trybunał nie zgodził się z moją analizą dotyczącą art. 14 tej dyrektywy.

c) W przedmiocie wykładni art. 15 dyrektywy 2000/31

241. Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy art. 15 dyrektywy 2000/31 stoi na przeszkodzie nakładaniu na podmioty świadczące elektroniczną usługę pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej obowiązku niedokonywania w określonych przypadkach retransmisji w ramach tej usługi niektórych kategorii komunikatów lub informacji bez konieczności zapoznawania się w tym celu przez te podmioty z ich treścią.

242. W celu udzielenia odpowiedzi na to pytanie należy ustalić, czy zakaz retransmitowania zakomunikowany podmiotowi świadczącemu usługę nakłada na niego obowiązki, które ograniczają się do szczególnego przypadku. O ile bowiem art. 15 ust. 1 dyrektywy 2000/31 zakazuje państwom członkowskim nakładania na dostawców usług hostingowych ogólnego obowiązku nadzorowania informacji, które ci przekazują lub przechowują, czy też ogólnego obowiązku aktywnego poszukiwania faktów lub okoliczności wskazujących na bezprawną działalność, o tyle z motywu 47 rzeczonej dyrektywy wynika, że zakaz tego rodzaju nie dotyczy obowiązków nadzoru „mających zastosowanie do przypadków szczególnych".

243. W tym względzie Trybunał wielokrotnie stwierdzał, że środki polegające na nakazaniu usługodawcy ustanowienia na jego wyłączny koszt systemów filtrowania obejmujących ogólny i stały monitoring w celu zapobieżenia wszelkim przyszłym naruszeniom praw własności intelektualnej są niezgodne z art. 15 ust. 1 dyrektywy 2000/31[94]. Wynika z tego, że obowiązek nadzoru nad wszelkimi przyszłymi naruszeniami danej kategorii praw nie ogranicza się wcale do szczególnego przypadku w rozumieniu przyjętym przez prawodawcę Unii w motywie 47 tej dyrektywy.

244. Natomiast, jak zauważyłem w opinii w sprawie Glawischnig-Piesczek[95], Trybunał uznał w wyroku L'Oréal i in.[96], że dostawca usług hostingowych może być zmuszony do przyjęcia środków, które przyczyniają się w szczególności do uniknięcia nowych naruszeń tego samego rodzaju przez tego samego usługobiorcę. Wyprowadziłem z tego wniosek, że aby nie doszło do nałożenia obowiązku ogólnego, obowiązek nadzoru powinien spełniać dodatkowe wymogi, to znaczy dotyczyć naruszeń tego samego rodzaju przez tego samego usługobiorcę tych samych praw[97]. Obowiązek nadzoru dotyczący konkretnego przypadku powinien być zatem ograniczony w szczególności w świetle informacji, które usługodawca musi zidentyfikować, a następnie usunąć, lub do których dostęp powinien on uniemożliwić.

245. Kierując się tą samą logiką, w wyroku Glawischnig-Piesczek[98] Trybunał orzekł, że skierowany do dostawcy usługi społeczeństwa informacyjnego nakaz usunięcia konkretnych elementów treści, które przechowuje on jako dostawca usług hostingowych, zawierających wiadomości identyczne z tymi, które sąd krajowy uznał za zniesławiające wobec użytkowniczki, lub podobne do nich, dotyczy szczególnego przypadku. Trybunał położył nacisk na fakt, że nakaz

94 Zobacz podobnie wyrok z dnia 22 czerwca 2021 r., YouTube i Cyando (C-682/18 i C-683/18, EU:C:2021:503, pkt 135 i przytoczone tam orzecznictwo).

95 C-18/18, EU:C:2019:458, pkt 42.

96 Wyrok z dnia 12 lipca 2011 r. (C-324/09, EU:C:2011:474, pkt 144).

97 Zobacz moja opinia w sprawie Glawischnig-Piesczek (C-18/18, EU:C:2019:458, pkt 45).

98 Wyrok z dnia 3 października 2019 r. (C-18/18, EU:C:2019:821).

ten nie zobowiązywał dostawcy usług hostingowych do dokonania niezależnej oceny przechowywanych treści [99]. Uznał on, że ów dostawca usług hostingowych może ograniczyć się do sprawdzenia za pomocą zautomatyzowanego wyszukiwania, czy dana treść zawiera elementy wyszczególnione w nakazie, bez konieczności samodzielnego badania, w przypadku gdyby warunek ten nie został spełniony, czy treść ta jest zniesławiająca.

246. Co więcej, w mojej opinii w sprawie Mc Fadden [100], dotyczącej dostawcy dostępu do sieci telekomunikacyjnej w rozumieniu art. 12 dyrektywy 2000/31, kierując się pracami przygotowawczymi do tej dyrektywy, wskazałem, że aby można było uznać, iż dany obowiązek ma zastosowanie do przypadku szczególnego, musi on być ograniczony także co do czasu trwania nadzoru. Wymóg dotyczący ograniczenia czasowego obowiązku w zakresie nadzoru znajduje odzwierciedlenie w szeregu wyroków [101] i wydaje się, że Trybunał potwierdził tę interpretację w wyroku YouTube i Cyando [102], wskazując, że art. 15 tej dyrektywy stoi na przeszkodzie nałożeniu obowiązku ogólnego i stałego nadzoru na podmiot świadczący usługę hostingową.

247. Pragnę zauważyć, że wszystkie elementy, które wyznaczają granice obowiązku w zakresie nadzoru, są współzależne. W celu udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy dany nakaz jest zgodny z zakazem przewidzianym w art. 15 dyrektywy 2000/31, elementy te należy zatem ocenić w sposób całościowy.

248. To w świetle tych rozważań należy ustalić, czy w celu zastosowania się do rozpatrywanego zakazu retransmitowania usługodawca musi przeprowadzić wystarczająco ukierunkowany nadzór, tak aby ograniczał się on do konkretnego przypadku.

249. W tym względzie pragnę przypomnieć, że zgodnie z prawem francuskim decyzję o zakazie wydaje się w odniesieniu do każdej kontroli, którą właściwy organ zamierza wyłączyć z zakresu usług elektronicznych pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej. Poza tym obowiązek nałożony na usługodawcę w drodze zakazu retransmitowania jest ograniczony w czasie. Z art. L. 130-11 kodeksu drogowego wynika bowiem, że maksymalny czas obowiązywania zakazu jest uwarunkowany charakterem danej kontroli drogowej, a w każdym razie nie może on przekraczać dwunastu godzin. Podobnie zgodnie z tym przepisem powierzchnia obszaru objętego zakazem różni się w zależności od tego, czy chodzi o aglomerację, czy też nie, wobec czego obowiązek ciążący na usługodawcy podlega również ograniczeniu przestrzennemu.

250. Zatem aby zastosować się do zakazu retransmitowania, usługodawca powinien powstrzymać się od przekazywania informacji dotyczących ściśle określonej kontroli drogowej. Nie musi on dokonywać niezależnej oceny wszystkich przechowywanych informacji, lecz w celu zidentyfikowania informacji objętych tym zakazem powinien on zastosować kryteria określone w decyzji o zakazie, które ograniczają pod względem materialnym, czasowym i przestrzennym zakres tego zakazu.

251. Z powyższych rozważań wynika, że z zastrzeżeniem weryfikacji, której dokonanie należy w razie potrzeby do sądu krajowego, rozpatrywany zakaz retransmitowania nie pociąga za sobą obowiązków wykraczających poza obowiązki dotyczące szczególnego przypadku.

[99] Zobacz wyrok z dnia 3 października 2019 r., Glawischnig-Piesczek (C-18/18, EU:C:2019:821, pkt 45, 46, 53).

[100] C-484/14, EU:C:2016:170, pkt 132.

[101] Zobacz także moja opinia w sprawie Glawischnig-Piesczek (C-18/18, EU:C:2019:458, pkt 49).

[102] Zobacz podobnie wyrok z dnia 22 czerwca 2021 r., YouTube i Cyando (C-682/18 i C-683/18, EU:C:2021:503, pkt 135).

252. Wniosku tego nie podważają twierdzenia spółki Coyote System, zgodnie z którymi – wbrew temu, co wskazał ten sąd – zakaz retransmitowania zmusza de facto usługodawców do zapoznania się z komunikatami przekazywanymi przez usługobiorców, do ustalenia, czy ich treść wchodzi w zakres wyjątku przewidzianego w art. L. 130-11 ust. II kodeksu drogowego [103], oraz do wyboru tych spośród nich, które mogą zostać retransmitowane do pozostałej części wspólnoty.

253. Spółka ta kwestionuje bowiem ocenę sądu odsyłającego, nie wyjaśniając jednak, dlaczego filtrowanie komunikatów nie może być dokonywane automatycznie i bez uprzedniej analizy ich treści przez usługodawcę, podobnie jak w przypadku rozwiązania, o którym mowa w wyroku Glawischnig-Piesczek [104]. Ponadto, jak już wskazałem [105], art. 15 dyrektywy 2000/31 nie stoi na przeszkodzie żadnemu obowiązkowi wykrywania czy filtrowania. Przepis ten zakazuje natomiast wszelkiego rodzaju uogólnionego nadzoru, nie podważając przy tym obowiązku w tej dziedzinie, który dotyczy konkretnego przypadku.

254. W świetle wszystkich tych okoliczności na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, że art. 15 dyrektywy 2000/31 nie stoi na przeszkodzie nałożeniu na podmioty świadczące elektroniczną usługę pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej obowiązku niedokonywania w ramach tej usługi retransmisji niektórych kategorii komunikatów lub informacji, pod warunkiem że w celu zidentyfikowania komunikatów lub informacji objętych tym zakazem podmioty te nie są zobowiązane do dokonywania niezależnej oceny wszystkich przechowywanych informacji, lecz muszą stosować kryteria określone w decyzji o zakazie, które ograniczają pod względem materialnym, czasowym i przestrzennym zakres tego zakazu.

255. Bez uszczerbku dla powyższych uwag dodatkowych, dotyczących wykładni art. 15 dyrektywy 2000/31, podtrzymuję stanowisko, które przedstawiłem w pkt 240 niniejszej opinii, zgodnie z którym przepis ten nie ma znaczenia w ramach badania zgodności rozpatrywanego zakazu retransmitowania z rzeczoną dyrektywą.

VI. Wnioski

256. W świetle całości powyższych rozważań proponuję, aby Trybunał odpowiedział na pytania prejudycjalne przedstawione przez Conseil d'État (radę stanu, Francja) w następujący sposób:

W sprawie C-188/24:

1) dziedzina podlegająca koordynacji, zdefiniowana w art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego, obejmuje ciążący na wydawcach świadczących usługi udostępniania treści online obowiązek wdrożenia rozwiązań technicznych mających na celu

[103] Zgodnie z art. L. 130-11 ust. II „[z]akaz, o którym mowa w ust. I niniejszego artykułu, nie ma zastosowania do zdarzeń lub okoliczności przewidzianych w art. 3 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 886/2013 z dnia 15 maja 2013 r. uzupełniającego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/40/UE w odniesieniu do danych i procedur dotyczących dostarczania bezpłatnie użytkownikom, w miarę możliwości, minimalnych powszechnych informacji o ruchu związanych z bezpieczeństwem drogowym [(Dz.U. 2013, L 247, s. 6)]". Przepis ten zawiera wykaz dwunastu warunków pogodowych lub drogowych (takich jak zwierzęta, ludzie, przeszkody lub szczątki na drodze), które mogą mieć wpływ na bezpieczeństwo ruchu drogowego w ścisłym rozumieniu tego pojęcia.

[104] Wyrok z dnia 3 października 2019 r., Glawischnig-Piesczek (C-18/18, EU:C:2019:821, pkt 46).

[105] Zobacz pkt 245 niniejszej opinii.

uniemożliwienie małoletnim dostępu do treści pornograficznych, niezależnie od okoliczności, że obowiązek ten nie dotyczy żadnej z dziedzin regulowanych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdz. II i III tej dyrektywy;

2) obowiązek wdrożenia rozwiązań technicznych mających na celu uniemożliwienie małoletnim dostępu do treści pornograficznych nie może zostać wyłączony z dziedziny podlegającej koordynacji w rozumieniu art. 2 lit. h) wskazanej dyrektywy jedynie z tego powodu, że obowiązek ten stanowi konsekwencję generalnych i abstrakcyjnych przepisów prawa karnego, które wskazują, że określone czyny stanowią przestępstwo podlegające ściganiu, i które mają zastosowanie bez rozróżnienia do każdej osoby fizycznej lub prawnej;

3) fakt, iż przyjęcie indywidualnych środków dotyczących danej usługi nie pozwala na zapewnienie skutecznej ochrony praw podstawowych zagwarantowanych w art. 1 i 24 Karty oraz w art. 8 EKPC, nie oznacza, że możliwe jest odstąpienie od mechanizmu ustanowionego w art. 3 rzeczonej dyrektywy w celu nałożenia na kategorię usługodawców obowiązku wynikającego z przepisów generalnych i abstrakcyjnych.

W sprawie C-190/24:

1) dziedzina podlegająca koordynacji, zdefiniowana w art. 2 lit. h) dyrektywy 2000/31, obejmuje nałożony na podmioty świadczące elektroniczne usługi pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej zakaz retransmitowania za pośrednictwem tej usługi wszelkich komunikatów lub informacji nadawanych przez użytkowników, które mogą pozwolić innym użytkownikom na uniknięcie kontroli drogowej, niezależnie od okoliczności, że zakaz ten nie dotyczy żadnej z dziedzin regulowanych przepisami harmonizującymi zawartymi w rozdz. II i III tej dyrektywy;

2) art. 3 dyrektywy 2000/31 nie stoi na przeszkodzie zakazowi retransmitowania komunikatów i informacji nadawanych przez użytkowników usługi pomocy w prowadzeniu pojazdów lub nawigacji geolokalizacyjnej, jaki państwo członkowskie przeznaczenia tych usług zamierza nałożyć również na świadczące te usługi podmioty, które mają siedzibę w innych państwach członkowskich, o ile zakaz ten spełnia warunki przewidziane w art. 3 ust. 4 lub, w stosownym przypadku, w art. 3 ust. 5 tej dyrektywy.